

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

INGA KALNELYTĖ
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS STUDIJŲ PROGRAMA

TEMA
„GATVIŲ“ PROSTITUČIŲ ASMENYBĖS KRIMINOLOGINĖ
CHARAKTERISTIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -lektorė
Brigita Palavinskienė
Konsultantas - prof.dr.
Genovaitė Babachinaitė

Vilnius, 2007

Turinys

Vartojamos sąvokos.....	3
Įvadas.....	4
1. Prostitucija kaip socialinis reiškiny...	7
1.1. Prostitucijos istorinė raida.....	12
2. Prostitucija Lietuvoje.....	17
2.1. Prostitucijos samprata ir charakteristika.....	19
2.2. Prostitucija: šiuolaikinis požiūris ir analizė.....	22
3. Prostitucijos atsiradimo priežastys, statistiniai duomenys.....	25
3.1. Psichologinis-socialinis prostitucijos aukų portretas.....	29
3.2. Asmenybės sandara.....	30
4. Gatvių prostitucijos kriminologinė analizė Vilniaus mieste.....	37
5. Kovos su prostitucija Lietuvoje perspektyvos, prevencinės programos ir jų įgyvendinimas.....	46
5.1. Kovos su prostitucija perspektyvos Lietuvoje.....	46
5.2. Kovos su prostitucija prevencinės programos.....	47
Išvados.....	52
Siūlymai ir rekomendacijos.....	53
Panaudotų šaltinių ir literatūros sąrašas.....	54
Santrauka.....	58
Summary.....	60

Vartojamos sąvokos

Prostitucija - tai nuasmeninti emociniai, nesantuokiniai, netvarkingi, mokami lytiniai santykiai.¹

Profesionalioji prostitucija - tai sistemingi lytiniai santykiai su skirtingais partneriais už materialų atlyginimą, kuris yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių.²

Neprofesionalioji prostitucija - tai nesistemingi lytiniai santykiai su skirtingais partneriais už materialų atlyginimą, skirti gauti papildomoms pajamoms šalia jau turimų (nes dažniausiai moterys turi kito pobūdžio užsiėmimą).³

Prostitutė - mergina ar moteris teikianti lytines paslaugas už materialinį atlygį.

Asmenybė - žodis „asmenybė“ anglų kalboje (personality) yra kilęs iš lotyniško žodžio „persona“. Šis žodis reiškė kaukes, kurias dėvėdavo aktoriai Senovės Graikijoje teatrinių pasirodymų metu. Nuo tada iki dabar terminas *asmenybė* yra vartojamas įvairiausiose gyvenimo srityse. G. Allport 1937m., pripažintas vienu iš žymiausių asmenybės teoretikų, pateikė įvairių *asmenybės* arba jos sinonimiškų atvejų literatūroje, mene, teisėje, filosofijoje ir psichologijoje, jau nekalbant apie kasdieninį gyvenimą, kur į termino reikšmę dažniau įtraukiamas „išorinis socialinis įvaizdis“ („Rūta – kukli asmenybė“; „Petras – nemaloni asmenybė“ ir pan.), neatitinkantis psichologų vartojamos termino reikšmės. Psichologai neskirsto asmenybių į geras ar blogas ir stengiasi atsiriboti nuo išorinių savybių.

Dėl to, kad *asmenybės* terminas tapo toks populiarus kasdieniniame gyvenime, kai kurie psichologų autoriai, pvz., H.Murray, 1938m. pasiūlė asmenybės psichologijos mokslą pavadinti personologija tam, kad būtų galima atsiriboti nuo neprofesionalaus *asmenybės* termino vartojimo. Nors *personologijos* terminas netapo labai populiarus, vis tik jis yra kai kurių psichologų vartojamas kaip asmenybės psichologijos arba mokslo apie asmenybę sinonimas.

---

¹ Leliūgienė I. Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. Kaunas, 2003. P.202

² Kulšis S., Palavinskienė B., Dapkevičienė J. Prostitucija Lietuvoje // Kompleksinis tyrimas. Vilnius, 2006. P.4

³ Ten pat, P.4

Ivadas

Bendra charakteristika ir temos aktualumas. Šiandieninė kultūra skatina seksualinių poreikių ir intymumo svarbą. Lietuvos socialinės problemos, laisvosios rinkos ekonomika bei politika įtakoja visuomenės moralines normas, ir to kontekste prostitucija yra viena sudėtingiausių ir mažiausiai pažintų problemų. Apie didėjančią jos aktualumą galima spręsti iš baudžiamųjų bylų bei iš užsienio šalių grąžintų merginų skaičiaus.

Prostitucija – tai reiškiny, veikiantis kaip tam tikrų visuomenės problemų indikacija, atskleidžianti socialines, ekonomines, švietimo bei lyčių lygybės problemas ir parodanti, jog tam tikri veiksniai visuomenėje yra kritinės būklės.⁴ Vertinant prostituciją iš kriminologinės pusės pažymėtina, jog tai neigiamas visuomenės reiškiny, sąlygojantis didėjančią nusikalstamumą.

Tarptautinių žodžių žodyne šis reiškiny (lot. *prostituto* - viešai išstatau) yra apibūdinamas kaip nesantuokiniai lytiniai santykiai už materialų atlyginimą, be dvasinio ryšio, sukeliantys klientui lytinį pasitenkinimą ir slopinantys lytinius poreikius.⁵ Teisinėje literatūroje ir kituose informacijos šaltiniuose egzistuoja nemažai prostitucijos sąvokų, tačiau tiksliai apibrėžtos ir įteisintos tam tikruose normatyviniuose aktuose nėra, todėl darbe bus remiamasi aukščiau cituotais *prostitucijos* terminais.

Vis dažniau apie prostitucijos reiškinį kalbama nelegalios migracijos, lytiškai plintančių ligų, prevencinių programų, seksualinio išnaudojimo aukų apsaugos ir prostitucijos legalizavimo kontekste. Tuo tarpu kalbant apie prostituciją kaip socialinę problemą, retai atsižvelgiama į viešąją nuomonę ir jos formavimąsi. Lietuvoje vertimasis prostitucija yra uždraustas, nors pats sekso paslaugų pirkimas nėra nusikaltimas, todėl akivaizdu, kad tokia kontekste sunkiau rasti tiriamųjų, nes bijoma, kad bus atskleista asmens (prostitutės, kliento) tapatybė.

Pirmasis oficialus prostitucijos paminėjimas - XV a. Rašte, todėl galime teigti, kad prostitucija – seniausia pasaulyje profesija. Ir Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo, kilus tam tikroms ekonominėms, socialinėms problemoms, šia „profesija“ verčiasi vis daugiau moterų. Mat sąlygos prostitucijai plisti gana palankios - atviros sienos į Vakarų valstybes, spaudoje platinamos erotinės nuotraukos, televizijoje rodomi erotiniai filmai, rengiamos laidos apie seksą ir t.t. Be to, prostitucijos plitimui įtakos turi ir narkotikai

---

⁴ Sipavičienė A. ir kt. Prekyba moterimis Lietuvoje 2004.P.5.

⁵ Tarptautinių žodžių žodynas /Valerija Vaitkevičiūtė.Vilnius: Žodynas, 2002.P.862.

Prostitucija - viena žiauriausių moters pažeminimo priemonių. Visos merginos ir moterys, užsiimančios šia veikla, nepriklausomai nuo jų amžiaus, patiria ne tik fizinį bei seksualinį smurtą iš „klientų“ ar „sutenerių“, bet ir psichologinę prievartą, todėl labiausiai nepageidaujami klientai yra nepilnamečiai ir narkomanai, kurie gali pigiai „nusipirkti“ merginą ne tik malonumams, bet ir kitokiems pasilinksminimams (pvz. žalojimui, tyčiojimuisi). Ne paslaptis, kad pavojingiausia prostitučių darbo vieta - Vilniaus geležinkelio stoties prieigos.

Kadangi prostitucija įvardijama kaip verslas, nesuklysimė pasakę, kad tam tikriems asmenims – tai pelningas pragyvenimo šaltinis, nes prostitucija glaudžiai susijusi su prekyba žmonėmis. Tokia prekyba prostitucijos tikslais daro didžiulę žalą jos aukoms, visuomenei, valstybei ir visai žmonijai. Šiomis veikomis pažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, pačios svarbiausios žmonijos vertybės. Net ir demokratiška mūsų dienų moralė nemažina prostitucijos, nes visuomet yra norinčių nusipirkti ir dėl ekonominių ar psichologinių priežasčių sutinkančių pasiduoti moterų.

Šiuo metu su prostitucija kovojama policinėmis priemonėmis, tačiau drąsiai galima teigti, jog rezultatai negerėja ir kova su prostitucija yra neefektyvi. Prostituciją sąlygoja daugybė ekonominių, socialinių, psichologinių ir kitų veiksnių, todėl geresnių rezultatų reikėtų siekti derinant įvairių prevencinių ir policinių priemonių kompleksą.

Kadangi prostitucijos problema yra labai plati, apimanti ne tik moterų, bet ir vyrų bei vaikų prostituciją ir kitus su prostitucija susijusius reiškinius, todėl šiuo tyrimu siekiama iškelti naujų klausimų diskusijoms, aptarti, kokį problematikos spektrą apima pati prostitucija ir kuo svarbi gatvės prostitučių asmenybių charakteristika.

Tyrimo objektas. Gatvių prostitučių kriminologinė charakteristika.

Darbo tikslas. Siekiama kuo išsamiau aptarti prostituciją kaip socialinę ir psichologinę visuomenės problemą, išnagrinėti ir pateikti siūlymus, kaip efektyviau reikėtų kovoti su šiuo ypač žalingu visuomenės reiškiniu.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti prostitucijos sampratą ir charakteristiką.
2. Apžvelgti prostitucijos ištakas ir istorinę raidą Lietuvoje.
3. Išsiaiškinti prostitucijos, kaip socialinio reiškinio, problematiką.
4. Atlikti tyrimą apie Vilniaus gatvių prostitutes ir aptarti jų kriminologinę charakteristiką.

Tyrimo metodai. Rašant darbą naudotasi dokumentų analizės, istoriniu, lyginamuoju, apklausos, anketavimo ir apibendrinimo metodais.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados, panaudoti šaltiniai ir literatūros sąrašas. Pateikiama 11 paveikslų. Pirmoje darbo dalyje kalbama apie prostitucijos, kaip socialinis reiškinių, problematiką, istorinę raidą. Antroje dalyje - prostitucija Lietuvoje, jos samprata, šiuolaikinis požiūris bei analizė. Trečioje dalyje nagrinėjamos prostitucijos atsiradimo priežastys, pateikiami statistiniai duomenys, prielaidos ir priežastys užsiimti prostitucija, aptariama gatvių prostitučių asmenybės charakteristika. Ketvirtoje darbo dalyje nagrinėjama prostitucijos paplitimo situacija Vilniaus mieste bei apibendrinami tyrimo rezultatai. Penktojoje - analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys kovą su prostitucija, aptariama teisėsaugos institucijų ir nevyriausybinių organizacijų veikla šioje srityje, prevencinės programos, pateikiami siūlymai.

Rašant darbą buvo naudotasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir poįstatyminiais teisės aktais, tarptautiniais teisės aktais bei kita teisine literatūra lietuvių, rusų ir anglų kalbomis bei publicistiniais straipsniais spaudoje. Be to, nemažai naudingos informacijos rasta ir interneto tinklapiuose. Taip pat norėčiau pažymėti, kad šio darbo temą tyrinėti pasirinkau todėl, jog dirbu Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos Viešosios tvarkos tarnybos Ekologijos ir teisės pažeidimų prevencijos skyriuje, kur viena iš pagrindinių atliekamų funkcijų yra teisės pažeidimai susiję su vertimusi prostitucija. Ši tema man aktuali, nes betarpiškai dalyvauju šiame procese kaip valdžios atstovė kovai su šiuo neigiamu reiškiniu, su tikslu bent iš dalies, pažaboti prostituciją kaip neigiamą reiškinį visuomenėje.

1. PROSTITUCIJA KAIP SOCIALINIS REIŠKINYS

Jeigu Lietuvoje vis dar diskutuojama ir neapsisprendžiama – legalizuoti ar uždrausti prostituciją, tai nei tarptautinėms organizacijoms, nei Lietuvos Vidaus reikalų ministerijai abejonių nekyla – pareigūnai vienareikšmiai prostituciją traktuoja kaip organizuotą kriminalinį nusikaltimą, nes *prostitucija – tai apmokamų seksualinių paslaugų suteikimas*.⁶ Štai kriminalinės policijos duomenimis, net 80% prostitučių, dirbančių Lietuvos firmose arba pavieniui, atvyksta iš Ukrainos ir Baltarusijos.

Prostitutės - „mergaitės pagal iškvietimą“, „gatvės moterys“, „baro merginos“. Šia sąvoka teisininkai sutapatina ir vyrus, ir moteris, o, pvz., kai kuriose JAV valstijose – kaip seksualinių paslaugų pirkimą ir pardavimą, pagal abipusį šalių laisvanorišką susitarimą, todėl prostitucija dažnai apibrėžiama kaip „nusikaltimas be aukų“.

Prostitucija ir prekyba moterimis Lietuvoje plinta ir tampa labai pelningu verslu, deja, įstatyminė bazė, siekiant užkirsti tam kelią, yra silpna, teisėsaugos struktūrų dėmesys menkas. Už prekybą moterimis yra nuteistas ne vienas nusikaltėlis. Moterys savanoriškai teikia seksualines paslaugas ne tik dėl palyginti lengvai prieinamo uždarbio, bet dažnai ir dėl labai sunkios ekonominės padėties, nedarbo ir skurdo. Ne viena tam ryžtasi, kad išsaugotų darbą ir kultų karjeros laiptais.

Prostitucija glaudžiai susijusi su alkoholizmu, narkomanija, AIDS ir kitomis venerinėmis ligomis, su nusikalstamumo plitimu ir ištuokų gausėjimu. Ypač skauda narkomanija – tai brangus malonumas, todėl už jo dozę, kurios reikia kas dieną, merginos priverstos mokėti savo kūnu, nes pinigai, gauti už seksualines paslaugas, skiriami narkotikams įsigyti. Be to, ir suteneriai, siekdami įtraukti moteris į prostituciją, gana dažnai, kaip pagalbines priemones, panaudoja alkoholį bei narkotikus. Žmogus, pavartojęs tokių svaigalų, atsipalaiduoja ir nebegali savęs kontroliuoti. Po to, seka sutenerių šantažas ir smurtas. Todėl ir nesuprantama, kodėl vyrai, kurių poreikiai prostitucijos versle didžiausi, lieka įstatymų šešėlyje, atrodo, kad jie nei baudžiami, nei morališkai smerkiami. Juk nedažną jaudina prostitučių beteisiškumas, sąvadautojų ir klientų smurtas.

Visuomenėje yra įsišaknijęs stereotipas, kad prostitutė yra paniekos vertas objektas, nes ji nusižengia įstatymui ir yra baudžiama administracinėmis bandomis. Oficialus įstatymo leidėjo požiūris į prostituciją yra įtvirtintas LR ATPK 182¹ str., kuriame numatyta administracinė atsakomybė už vertimąsi prostitucija.⁷ Tačiau įstatymų leidėjai nė viename oficialiame dokumente nepateikia prostitucijos sąvokos.

⁶ JAV Nacionalinė socialinių darbuotojų asociacija // Socialinio darbo enciklopedija. T. II. P. 341-346.

⁷ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

Pagal LR ATPK, vertimasis prostitucija baudžiamas nuo trijų šimtų iki penkių šimtų litų bauda. Pakartotinai baudžiama nuo penkių šimtų iki tūkstančio litų bauda arba administraciniu areštu iki trisdešimtys parų.⁸ Prostitucija vertinama ir socialiniu, ir moraliniu požiūriu, tačiau visgi įstatymų leidėjai turėtų suformuoti ir juridinę prostitucijos sąvoką bei apibūdinti jos požymius.

Kitaip tariant, prostitucija klesti, nes ją sąlygoja įvairūs veiksniai, tiek ekonominiai – socialiniai, tiek ir kultūrinės – vertybinės priežastys. Pagrindiniai prostituciją sąlygojantys veiksniai būtų šie:

1. Ekonominiai – socialiniai veiksniai:

- Sunki ekonominė padėtis.
- Nedarbo augimas.
- Skurdas.
- Socialinių garantijų stoka.

2. Kultūrinės - vertybinės priežastys:

- Bendras visuomenės dorovės nuosmukis.
- Moralinis nuosmukis.
- Alkoholizmas ir narkomanija.
- Švietimo.
- Išsilavinimo lygis.
- Nelankančių mokyklos vaikų skaičius didėja.

Viena iš būdingiausių postkomunistinių valstybių problemų – nedarbas - ypač skaudžiai palietė moteris. Statistikos departamento duomenimis 2004 m. bedarbių moterų buvo 93.8, 2005 m. 65.8 ir 2006 m. 42.6 bedarbės moterys. Skaičiai ženkliai mažėja, tačiau bedarbių moterų yra gerokai daugiau, nes darbdaviai mieliau renkasi vyrus. Kad išgyventų, moterys griebiasi bet kokio darbo, kai kurios ryžtasi teikti net ir sekso paslaugas. „Pardavinėju“ savo kūną, kad užsidirbčiau pinigų ir susitvarkyčiau gyvenimą,“ – dažnai teigia prostitutės. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje, sekso verslas irgi tapo populiarius. Didėjantį prostitucijos mastą mūsų valstybėje lemia nuolat kintančios ekonominės ir socialinės sąlygos, tebesitęsianti vertybių sistemos sumaištis. Tokiomis aplinkybėmis kai kurios merginos ir moterys praranda viltį įsitvirtinti legalioje darbo rinkoje ir renkasi prostituciją arba yra į ją įtraukiamos. Moterims sunkiau susirasti darbą negu vyrams, be to, jos gauna vidutiniškai mažesnę atlyginimą negu vyrai. Socialiai remtinoms grupėms labai

---

⁸ LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius, 1984.

mažai suteikiama socialinių garantijų, pavyzdžiui, galima paminėti vienišas motinas. Daugeliui jų sunku pragyventi, ypač neturinčioms tinkamo išsilavinimo. Todėl kai kurios merginos priverstos pasidavinėti, kad išmaitintų vaikus.

Visuomenėje įsitvirtinusi nuomonė, kad ekonominiai sunkumai yra vienintelė prostitucijos priežastis, yra klaidinga. Be šio svarbaus faktoriaus įtakos turi ir kiti mikrolygmens veiksniai – nedarnūs santykiai šeimoje, bendravimo su bendraamžiais problemos, nenoras mokytis ir pan. Moksliniais tyrimais nustatyta, kad 15 proc. prostitucijos rinkos subjektų imasi šios veiklos sąmoningai, „iš idėjos“, ieškodamos lengvo gyvenimo, malonumų, seksualinio poreikio patenkinimo.

Dauguma autorių prostitucijos plitimą taip pat sieja ir su susvetimėjimo problema. Susilpnėjus asmeniniams ryšiams, jų reikšmingumui, neretai ieškoma partnerio dėl seksualinės iškrovos. Tokiais atvejais seksualumas netapatinamas su aukštesniais jausmais, seksualinių kontaktų metu dažniausiai galvojama tik apie fizinį pasitenkinimą, partneris suvokiamas kaip emociškai nereikšmingas, apie jį dažnai nieko nežinoma ir pan. Todėl natūralu, jog vėl tampa aktualūs pirkimo – pardavimo santykiai, kurie neįpareigoja partnerių, sutaupo laiko ir leidžia patenkinti potraukį.

Šiuo metu pastebimas visuomenės dorovės nuosmukis. Laikraščiuose „Alio reklama“, interneto puslapiuose mirga skelbimų, kuriuose ieškoma partnerio trumpalaikiams pasimatymams ar sekso partnerio už tam tikrą materialinį atlygį. Ir tik vienas kitas ieško partnerio ilgalaikiai draugystei.⁹

Matydamas tokį suaugusiųjų pavyzdį, jaunimas nesusiformuoja tvirtų moralinių įsitikinimų ir pasiduoda daugumos įtakai.

3. Prostitucijos plitimui įtakos turi ir neigiama visuomenės informacijos priemonių visuma:

- Prostitucijos reklama.
- Neigiamas žiniasklaidos vaidmuo.

Vieša paslaptis, kad žiniasklaidoje ir televizijos laidose propaguojama prostitucija. Laikraščiuose pilna skelbimų, kuriuose reklamuojamos seksualinės paslaugos. Žiniasklaida lyg ir atsiriboja nuo tokių skelbimų užrašų, kad redakcija už skelbimų turinį neatsako. Tačiau juk akivaizdu, kas slypi po šiais skelbimais, nors jie ir nepublikuoti. Parduodami leidiniai, kuriuose gausu aktų, pasakojimų apie trumpalaikius, atsitiktinius lytinius santykius, įvairius iškrypimus. Šiandieninė spauda mirga nuogų merginų nuotraukomis, kai kurios iš jų itin vulgarios ir erotiškos. Tačiau tokie puslapiai leidiniui garantuoja didesnius

---

⁹ <http://www.skelbiu.lt/skelbimai/pramogos/pazintys=prisijungimo> 2007-07-30

tiražus ir populiarumą. Įvairiose televizijos laidose paaugliams patogiu metu, nors ir dedamos žymos N-14, S, viešai kalbama apie seksą, filmuose demonstruojami atsitiktiniai lytiniai santykiai, propaguojamas sekso kultas. Tokia informacija žiniasklaidoje ir televizijos laidose yra lengvai prieinama nepilnamečiams, kurių besiformuojančiai asmenybei ši seksualinė informacija turi labai didelės reikšmės. Nepilnamečiai vis anksčiau pradeda lytinį gyvenimą. Vaikinai dažnai nekaltybę praranda prostitutės glėbyje, o merginos gana dažnai pradeda lytinius, nepastovius santykius su žymiai vyresniais vaikinais, kurie neretai jas įtraukia į pražūtingą prostitucijos tinklą.

2000 m. liepos 18 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas, kuris draudžia bet kokiomis formomis ir priemonėmis skleisti sekso paslaugų reklamą, kad nebūtų pažeidžiami numatytos moralės principai, garbė ir orumas. Todėl galime teigti, kad šiuo metu vis dar nėra teisinių priemonių, draudžiančių dviprasmiškus skelbimus spaudoje. Tokiuose skelbimuose tiesiogiai nenurodomas seksualinių ar kitų panašių paslaugų teikimas, o už skelbimų turinį redakcija neatsako. Pagal galiojantį Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą, visuomenės informavimo priemonių cenzūra draudžiama. Teisės instituto prie Teisingumo ministerijos specialistai teigia, kad privataus pobūdžio skelbimai, jeigu jie nekursto rasinės, religinės, tautinės ir panašios neapykantos, negali būti uždrausti spausdinti nepaisant jų dviprasmiškumo.

4. Prostituciją sąlygoja ir komercinės priežastys:

- Prostitucija – pelningas verslas, didžiuliai pinigai.
- Moterų savanoriškas seksualinių paslaugų teikimas dėl lengvo uždarbio.
- Moterų verbavimas į „gerai“ apmokamą darbą.
- Korupcija.

Prostitucijos verslas - vienas iš pelningiausių nusikalstamų struktūrų pajamų šaltinių. Iš merginų pasidavinėjimo dideles pajamas gauna šio verslo organizatoriai, pagalbininkai. Nenorinčios sunkiai dirbti merginos mieliau eina dirbti prostitutėmis, nes tai geriau apmokamas darbas. Merginos verbuojamos vis rafinuočiau, be šantažo ir smurto, todėl dažnai jos net nepajunta, kaip atsiduria prostitucijos versle. Specialistų teigimu, Lietuvoje yra 2000 - 3000 prostitučių, kasdien ar kasnakt siūlančių savo kūną. Per dieną jos aptarnauja mažiausiai 2 - 3 klientus. 60 procentų prostitučių yra netekėjusios, bet pusė jų turi vaikų. Per metus policijoje užregistruojama apie 600 „tokių“ paslaugų pirkimo - pardavimo atvejų. Lietuvos prostitutės iš vyrų kasmet surenka 200 mln. litų.¹⁰

---

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 558 „Dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2005-2008 metų programos patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2005.Nr. 65.Pub.Nr.2333.

Daugumos specialistų nuomone, be aukštų teisėsaugos institucijų pareigūnų pagalbos šis verslas taip sėkmingai negalėtų gyvuoti. Nemažai prostitučių teigia, kad jų paslaugomis nemokamai naudojasi įvairių teisėsaugos institucijų pareigūnai. Vilniaus policijos Ekologinės ir administracinių teisių pažeidimų prevencijos skyriaus vadovo Algimanto Minkausko nuomone, policininkai, kurie naudojami prostitučių paslaugomis, taip pat turėtų susimokėti už paslaugas, nors toji veikla nėra legalizuota, o atsakomybė uniformuotiems pareigūnams didelė, tiek darbo prasme, tiek prieš įstatymus. Šiuos reiškinius patvirtina ir laikraščiuose spausdinami straipsniai.¹¹

Vieni nori prostitutes bausti, kiti - jas gelbėti. Kiek ši veikla yra imituojama, o kiek ištis dirbama? Beveik 30 nevyriausybiinių organizacijų teikia pagalbą nuo prekybos žmonėmis, prostitucijos nukentėjusioms moterims. Dažnai juokaujama, jog nėra lengva atvesti į doros kelią projektuose numatytą prostitučių skaičių, todėl nevyriausybinių organizacijų dažnai „skolina“ prostitutes vienos kitoms. Šios organizacijos dažniausiai „kovoja“ su prostitucija, leisdamos lankstinukus ar organizuodamos mokymus.

Bene vienintelė Lietuvoje organizacija „Demetra“ dirba su prostitutėmis jų nei teisdama, nei moralizuodama. Čia moterys gali išsiskalbti drabužius, nusiprausti, pasitikrinti dėl lytiškai plintančių ligų. Vilniaus stoties rajone įsikūrusioje organizacijoje nuolat lankosi apie 50 prostitučių. Pas ginekologą, vieną ar kelis kartus per metus užsuka dar daugiau moterų. Iš viso patikrinta apie 400 moterų. Jei prieš keletą metų 98 procentai jų sirgo įvairiomis lytinėmis ligomis, tai dabar tokia – kas antra. Nors „Demetra“ išvertus iš lotynų kalbos reiškia atgimimo deivę, „atgimti“ per metus panori vos viena ar dvi moterys. Kaune iš prostitucijos norinčias pasitraukti moteris "Caritas" bei kitos moterų pagalbos organizacijos apgyvendina kuriam laikui keliuose konspiraciniuose butuose.

Lietuvos teisės institutas kritikuoja lietuviškuosius įstatymus, jog šiandien prostitutė baudžiama „ne už konkrečios prostitucijos paslaugos suteikimą, o už neteisėtą vertimąsi ūkine - komercine veikla“. Bet šiuo metu nėra įmanoma mūsų šalyje įregistruoti bendrovės ar išsiimti patentą tokiai veiklai. Atrodo, jog ir Teisės instituto ekspertai vyrai, ir dauguma politikų bei policijos pareigūnų, gindami savo vyriškuosius bei finansinius interesus, deda didžiules pastangas, kad prostitucija būtų legalizuota. Tik kažin, ar Lietuvos moterys labai apsidžiaugtų pas vyrą radusios nuolatinio kliento ar nuolaidų kortelę, išduotą sekso paslaugų kontoros. Atliktos apklausos rezultatai rodo, jog vyro, kuris yra „už legalizavimą“, portretas - turintis aukštąjį išsilavinimą vadovas, bedarbis arba studentas.¹²

¹¹ Čergelienė R. Prostitucijos voratinklyje policininkai // Lietuvos rytas. 2000, Nr.284 Petrauskienė V., Stundžienė R. Prostitučių ir policijos draugystė – amžina // Lietuvos rytas. 2000, Nr.295.

¹² http://www.nedelsk.lt/index.php?show_content_id=1603. 2007-07-30.

1.1. Prostitucijos istorinė raida

Prostitucija egzistavo visada. Lotyniškas žodis *prostare* – reiškia viešai pasidavinėti, nuo jo ir kilo žodis *prostitutė*. Tokio verslo pirmtaku laikomas Solonas (laikotarpis apie 640-635 – ir 559 m. pr. e.). Jis pirkto ir pardavinėjo prostitutes bendram naudojimui. Solono įstatymuose pirmą kartą atsirado prostitucijos mokestis. Tai reiškia, kad prostitucija buvo apmokestinta kaip ir kita teisėta veikla. Solonas įsteigė valstybinius viešnamius, kuriuose jaunos vergės nuogos sutikdavo lankytojus.

Prostitucija žinoma jau nuo III amžiaus pr.m.e., jos ištakos turbūt siekia dar senesnius laikus. Neveltui ji yra pelniusi seniausios pasaulio profesijos titulą. Beje, pačioje užuomazgoje prostitucija buvo laikoma net garbinga veikla – šventyklose gyvendavo meilės vaidilutės, kurių santykiavimas su šventikais neva padėdavęs tikintiesiems užmegzti artimesnius ryšius su Dievu.

Antikos viešnamiai buvo pastatyti miesto pakraštyje. Heteros (aukščiausia prostitučių kategorija) gyveno pasimatymų namuose (ru. жили в домах свиданий).

Faraonų valdymo metais prostitutes vadino *hump*. Jos buvo muzikantės ir šokėjos. Pasilinksminimo įstaigose jos turėjo kuo ilgesniam laikui sulaikyti vyrus dainomis, šokiais ir savo kūno grožybėmis.

Romos teisėtvara suskirstė moteris, gyvenančias nesusituokus su vyru, į kategorijas. Žemiausiai kategorijai priklauso prostitutės, kurios viešai ar slapta atsiduodavo daugybei vyrų. Sugulovė – vedusio vyro mylimoji – užėmė aukštesnę padėtį. Konkubinatė (ru. конкубинатка) gyveno kartu su vyru nesusituokus. Ji buvo gerbiama kaip ir teisėta žmona. Romos popiežius Inokentijus III 1198 m. paskelbė, jog vyru, vedusiam prostitutę, atleidžiamos visos nuodėmės.

Viduramžiais padėtis pasikeitė. Tiesa, prostitucija nebuvo uždrausta, tačiau niekinantis požiūris į bet kokius kūniškus malonumus pavertė ją žeminančia veikla. Anot autoriaus I. Bloch, Vokietijoje jaunas moteris su jų sutikimu uždarydavo viešnamiuose ir tokiu būdu jos sumokėdavo vyro ar tėvų skolas. Viduramžiais viešnamiai priklausė valstybei. Dvasiškiams ir vedusiems vyrams buvo uždrausta lankytis viešnamiuose. Prostitutes už suviliojimą bausdavo žiauriausiais būdais: ant kūno ką nors išdegindavo, nupjaudavo nosį, ausį, ranką, koją ar net bausdavo mirtimi. Tas prostitutes, kurios apgailestavo, uždarydavo į specialias įstaigas arba į vienuolynus. Viešnamiai buvo atidaromi tik tam nustatytose vietose ir turėjo skiriamuosius ženklus: margas grotas ant langų, duris, išmargintas gėlių ir žvėrių atvaizdais, žibintus virš durų. Skiriamuosius ženklus turėjo ir pati

prostitutė. Tuo metu prostitute negalėjo tapti nėščia, serganti, ištekėjusi arba labai jauna mergina.

Reformacija visam šimtmečiui dar labiau sugriežtino požiūrį į prostituciją – uždrausti viešieji namai, o prostitutes imta laikyti nusikaltėlėmis. Dar labiau už bažnyčią sekso verslui pakenkė sifilis. Prostitutės privalėjo tikrintis kas dvi savaitės ir neturėjo teisės dienos metu išeiti iš namų. Paplito vaikų prostitucija – mat tikėta, kad sifilio galima atsikratyti, permiegojus su skaistuoale. XIX a. dauguma prostitučių buvo kilusios iš darbininkijos. Jomis tapdavo neturtingos, neraštingos, mylimųjų pamestos merginos. Jas skriaudė ne tik klientai, bet ir policija – buvo rengiamos žiaurios gaudynės, iš prostitučių atimami pinigai, jos sodinamos į kalėjimą.

Nuo seniausių laikų iki šių dienų prostituciją, kaip socialinį fenomeną, nagrinėjo įvairių šalių ir tautų filosofai, istorikai, sociologai, valstybės valdžios atstovai. Visais laikais nebuvo vienašališko visuomenės požiūrio. Net tuo pačiu laikotarpiu skirdavosi tam tikrų visuomenės luomų, profesijų atstovų nuomonės, kildavo nesibaigiančios diskusijos. Prostitutės buvo ir žiauriai baudžiamos, ir apdainuojamos poetų ir dailininkų, ir uždaromos į kalėjimus, kariamoms, išvejamoms, ir toleruojamos leidžiant viešai užsiimti savo verslu. Dauguma autorių istorinės raidos kontekste išskiria tris prostitucijos formas:

1) religinę, 2) svetingumo, 3) verslo (legalią).

Religinė prostitucijos forma. Dauguma autorių religinę prostituciją laiko prostitucijos pradžia. Religinė prostitucija buvo laikoma garbinga profesija. Šventyklose gyvendavo meilės vaidilutės, kurių santykiavimas su šventikais neva padėdavęs tikintiesiems užmegzti artimesnius ryšius su dievu. Graikų heteros jau teisėtai galėjo vadintis prostitutėmis, nes ne vieno turtuolio pinigėliai subyrėdavo į jų kišenes.

Prostitucija vadintas merginos nekaltybės paaukojimu dievui. Buvo ir dar kitokių religinės prostitucijos formų, pavyzdžiui, Babilone buvo nustatyta, kad visos babilonietės vieną kartą gyvenime turi nustatytą laiką gyventi vienuolyne ir parsidavinėti už pinigus užsieniečiams. Uždirbtus pinigus jos turėjo skirti kaip aukas dievui, ir šie pinigai galiausiai atsidurdavo vienuolių, kunigų rankose. Religinė prostitucija pasireiškė kaip vienkartinis aktas su žyniais, kuomet mergina paaukodavo savo skaistybę, arba kaip nuolatiniai ar tam tikrą laiką trunkantys lytiniai santykiai.

Svetingumo prostitucija taip pat susiformavo senovėje vyraujant tradicijoms, kad svečiui reikia atiduoti viską, kas yra geriausia namuose. Šios rūšies prostitucija labai gerai tarnavo prekybiniams santykiams, nes prekeiviai, būdami toli nuo namų, jautė poreikį bendrauti su moterimis. Todėl susiformavo tradicijos, kad šeimininkas, be pastogės, maisto ir buities paslaugų, įsipareigodavo pasiūlyti svečiui „pabendrauti“ su dukra, seserim ar

žmona, o atsisakymas buvo laikomas įžeidimu. Šiam reiškiniui dar labiau paplisti padėjo įsitikinimas, kad nuo svetimšalio susilauktas vaikas išsiskirs grožiu, protu, jėga. Moteris tampa preke, kuri nepriklausomai nuo jos norų siūloma svečiui. Šis reiškinys labai paplito. Literatūroje aprašomas atvejis, kai svetimšaliui šeimininkas pasiūlė savo moteris, tačiau svetimšalis atsisakė. Tuomet moteris pačios nurengė svečią norėdamos įsitikinti, ar jis toks pat vyras, kaip ir visi (ar turi lytinius organus), kad atsisakė šeimininko siūlomų moterų.

Verslo (legalioji) prostitucija. Moteris tampa ritualu, objektu arba preke, kuri nepriklausomai nuo jos norų siūloma svečiui. Kai kuriose šalyse, pvz., senovės Libijoje, gyventojai prostitucijos pagalba sukraudavo dukroms kraitį. Moteris tampa materialinio pasipelnymo šaltiniu. Vėliau moteris imasi prostitucijos slapta nuo šeimos.

Romos imperijoje prostitucija tapo valstybės pajamų šaltiniu, nes buvo apmokestinama. Su vengiančiomis mokėti mokesčius kovodavo policija.

Prostitucija ypač paplito viduramžiais. Šiuo laikotarpiu prostitucija persikėlė į viešnamius, kurie buvo valdovų, rečiau privačių asmenų, jurisdikcijoje. Viduramžiais karalių dvaruose buvo laikoma šimtai prostitučių. Viešnamiai tapo valstybinėmis institucijomis su labai griežtai reglamentuota vidaus tvarka: tuo metu netgi buvo paplitę viešųjų namų statutai.¹³

Jau viduramžiais prostitutės buvo naudojamos žvalgyboje, tai yra jos vykdavo į užsienio valstybes sužinoti valstybinių paslapčių ir stengdavosi paveikti, priimamus sprendimus. Tačiau jau XV a. pabaigoje neribota paleistuvystė ir ištvirtavimas sukėlė sifilio ir kitų veneros ligų epidemiją, privertė valstybių vadovus pakeisti požiūrį į prostituciją. Viduramžių pakantumas pasikeitė griežčiausiais draudimais ir represijomis. Reformacija visam šimtmečiui dar labiau sugriežtino požiūrį į prostituciją – buvo uždrausti viešieji namai, o prostitutės imta laikyti nusikaltėlėmis.

Reikėtų pažymėti, kad prostitutės, ypač žemiausio lygio, buvo glaudžiai susijusios su nusikaltėliais. Šiuose namuose nusikaltėliai visada rasdavo prieglobstį, užuojautą, supratimą ir galėjo pasislėpti nuo policijos.

Laikui bėgant vadovai suprato, kad draudžiamaisiais įstatymais ir žiauriomis represinėmis priemonėmis neišspręs prostitucijos problemų, todėl nutarė susitaikyti su šiuo reiškiniu ir tik kontroliuoti jį, kad neperžengtų pavojingų ribų. Europos didmiesčiai sukūrė prostituciją reglamentuojančių taisyklių visumą, nubrėžė jos ribas ir leidžiamas zonas.

1870 m. Anglijoje susikūrė pirmosios abolicionistų organizacijos, kurių pagrindinis tikslas buvo panaikinti prostitucijos reglamentavimą, laikyti prostituciją tam tikra moterų

---

¹³ Блох И. История преступности. Москва, 1994. Р. 318.

vergovės forma. Šio judėjimo metais Ženevoje buvo įkurta tarptautinė abolicionistų federacija, o 1877 m. įvyko ir pirmasis federacijos kongresas. Pastangas kovoti su prostitucija patvirtina ir tarptautinės teisės normos.¹⁴

XVIII a., pasak istoriko Z. Kiaupos, Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, pradėjo keistis moralinės nuostatos. Tai akivaizdu iš Kauno teismuose nagrinėtų bylų, dėl paleistuvavimo.¹⁵

Carinės Rusijos imperijos laikais Lietuvoje biurokratija stengėsi kontroliuoti šį verslą, nors jai nelabai sekėsi. 1782 m. Lietuvoje įsigaliojo Rusijos imperijos policijos nuostatai. Pagal šiuos nuostatus mergina, kuri vertėsi prostitucija, buvo baudžiama septynių dienų areštu kalėjimo tvirtovėje.

Besiverčianti prostitucija moteris privalėjo registruotis, nes pagal Baudžiamojo statuto 528 str. galėjo būti nubausta areštu arba bauda ne daugiau kaip 2500 litų. Lietuvoje buvo draudžiama laikyti viešuosius namus, nors tik nuo 1935 m. tai reglamentuota Baudžiamojo statuto 524¹ str. ir už tai numatyta bausmė kalėti sunkiųjų darbų kalėjime iki 3 metų.

Prostitutėms buvo nustatytos gana griežtos elgesio taisyklės: norėdamos išeiti į miestą jos privalėjo pranešti šeimininkei. Joms draudė lankytis teatruose. Prostitutės privalėjo du kartus per savaitę tikrintis sveikatą pas gydytoją. Kaip teigia V. Sirutavičius, tokia kontrolės sistema paverė prostitutas ypatingą socialinę grupę.

P.Minkevičiaus nuomone, registracijos sistema nieko gero nedavė. Jis rašė: „prostitučių skaičius ne tik nemažėja, priešingai, didėja. Policija, kuri kiekvieną dieną naujai, pripuolamai pagautas merginas įregistruoja, parūpina profesionaliai prostitucijai naujų aukų, o uždėdama joms gėdos antspaudą, beveik atima galimybę joms grįžti į doros kelią. Kadangi daugiausiai į policijos rankas pakliūna jaunos nepatyrusios merginos, tai galima sakyti, kad registracijos sistema atsitiktinai užsiėmusias prostitucija merginas paverčia profesionaliomis prostitutėmis”.¹⁶

Apie prieškarinės Lietuvos valdžios pastangas įveikti prostituciją rodo norminiai ir nenorminiai aktai, priimti Lietuvos Respublikos Vyriausybės, atskirų valstybės institucijų, visuomeninių judėjimų, dorovei Lietuvoje stiprinti. Įtakos turėjo ir tarptautinių teisės aktų ratifikavimas. Lietuvoje buvo priimti teisės aktai, vienaip ar kitaip reglamentuojantys

---

¹⁴ 1904-05-18 Paryžiuje priimtas „Tarptautinis susitarimas sėkmingai užkirsti prekybą baltosiomis vergėmis“. 1910-05-01 patvirtinta „Tarptautinė konvencija prekybai baltosiomis vergėmis užkirsti“ ir 1922-09-30 Ženevoje priimta „Tarptautinė konvencija prekybai moterimis ir vaikais panaikinti“.

¹⁵ Skapcevičius V., Maksimaitis V. Prostitucijos socialiniai-teisiniai ir istoriniai aspektai // Teisės apžvalga. 1990. Nr.3. P.37.

¹⁶ Minkevičius P. Metodai ir priemonės kovai su prostitucija. Kaunas. 1938. P.52.

prostituciją: Emigracijos įstatymas, 1932 m. Kino filmų cenzūros įstatymas, 1919 m. spaudos įstatymas, Lietuvos muitinės įstatymas.

Prie legalios prostitucijos panaikinimo Lietuvoje daug prisidėjo ir įvairūs visuomeniniai judėjimai, ypač išskirtina Lietuvos abolicionistų draugija. G.Petkevičiaus iniciatyva 1920 m. rugsėjo 8 d. Kaune įvyko šios draugijos steigiamasis susirinkimas, vėliau draugijos skyriai buvo steigiami įvairiuose Lietuvos miestuose.

2. Prostitucija Lietuvoje

Prostitucija Lietuvoje – grėsmingai plintantis reiškinys. Lietuvoje prostitucija nelegalizuota, todėl ji įgijo slaptos “šešėlinės” veiklos statusą, ir tapo viena iš organizuoto nusikalstamumo formų.

Kaži ar įmanoma įvardyti, kada Lietuvoje tiksliai atsirado prostitucija. Pirmasis oficialus prostitucijos paminėjimas - XV a. raštas, kuriame teigiama, kad Kauno mieste prostitucija ir ištvirkavimas yra draudžiami, o Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės II ir III Statutuose, t.y. 1566 m. ir 1588 m., prostitucija buvo kriminalizuojama ir vertinama kaip sunkus nusikaltimas visuomenės dorovei. Už tokio pobūdžio nusikaltimus galėjo būti paskirta ir mirties bausmė.¹⁷

XVIII a. Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, moralinės nuostatos darėsi liberalesnės. XIX a. pradėti steigti viešieji namai, kai dar Lietuvoje galiojo Rusijos imperijos įstatymai. Tuo metu prostitucija buvo legalizuota. 1896 m. Rusijos gubernatoriaus rašte Kauno miesto merui nurodoma, kad vis daugiau įgulos kareivių ir gyventojų serga venerinėmis ligomis. Pastarasis paaiškino ir šio reiškinio priežastis - medicininės ir teisinės sistemos, prostitucijos administravimo stygius, nelegalios prostitucijos išplitimas. Atsižvelgiant į šį raštą, Kauno mero nurodymu sukurta pirmoji Lietuvoje prostitucijos reikalų komisija, atsakinga už prostitucijos kontrolę ir medicininės pagalbos prostitutėms organizavimą. Buvo siekiama užregistruoti ir kontroliuoti visas prostitutas, jų gyvenamąją vietą, sveikatos būklę. Atsisakiusi būti įskaitoje moteris galėjo būti patraukta baudžiamojon atsakomybėn. Medicininė pagalba prostitutėms buvo nemokama - valstybė mokėjo atlyginimą ją teikusiam daktarui. Pažymima, kad tuo laiku prostitutės sirgo įvairiomis venerinėmis ligomis, ypač sifiliu. Manoma, kad to meto Lietuvoje gyvavo ir legali, ir nelegali prostitucija. Pagrindiniai prostitučių klientai buvo rusų karininkai, studentai, valdininkai, darbininkai, o kartais ir moksleiviai.¹⁸

1928 m. tuometinėje Lietuvos sostinėje – Kaune - buvo užregistruotos apie 249 prostitutės. Neoficialioji statistika (gydytojų, policininkų duomenys) teigė, kad lytines paslaugas Kaune teikė mažiausiai vienas tūkstantis, o visoje Lietuvoje - du su puse, ar net trys tūkstančiai moterų. Prostitučių registracija nepriklausomoje Lietuvoje pradėta 1919 m. Per pusmetį buvo užregistruota vienas šimtas septyniolika moterų. Iš jų daugiausia – žydų ir lenkų tautybės, nuo 17 iki 35 metų amžiaus. Tuo metu abortai buvo draudžiami, tačiau prostitutėms daroma išimtis - jos galėjo legaliai pasidaryti abortą. Prostitutėmis dažniausiai

¹⁷ Vansevičius S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai: pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos statutus. Vilnius, 1981. P.100.

¹⁸ Beleckas J.K. Nuodėmių gatvė. Vilnius, 1990. P.23.

tapdavo atvykusios iš kaimų ar nuošalesnių rajonų neturtingos merginos. Prostitutės ne tik vartodavo svaigalus, bet ir sirgdavo, skursdavo, žudydavosi, nuodydavosi, o galiausiai šokdavo nuo Aleksoto tilto, nusišaudavo ar pasikardavo.

1929 m. dienraštyje „Lietuvos žinios“ pasirodė pirmieji reportažai apie prostituciją. Jau tada buvo minima, kad prostitucija - tai ne tik netikęs lytinės paslaugas teikiančios moters gyvenimo būdas, bet ir visuomenės gėda.

Nuo 1939 iki 1985 metų prostitucija Lietuvoje buvo uždrausta, visi su ja susiję aspektai kriminalizuoti ir įslaptinti. Informacija apie prostitutas nebuvo viešinama. Jau 1941 m. pasirodė teisėsaugos pareigūnų pranešimų apie tai, kad prostitucijos problema Lietuvoje išspręsta, tačiau tai buvo tik mirazas, ši informacija neatitiko tikrovės.

Lietuvai paskelbus nepriklausomybę (1991 m.) vyko pramonės ir žemės ūkio pertvarka, privatizacijos procesai, didėjo nedarbas, daug žmonių atsidūrė ant skurdo ribos. Socialinės ir ekonominės sąlygos lėmė prostitucijos, kaip socialinio reiškinio, išplitimą.

Prostitutes Lietuvoje pagal prostitucijos veiklos priežastis galima būtų suskirstyti į tris grupes:

- **„Savanorės“ prostitutės**, ieškančios lengvo gyvenimo ir malonumų.
- **Merginos ir moterys, užsiimančios prostitucija dėl ekonominių** (uždirba pinigus elementariam pragyvenimui, maitinti ir rengti savo vaikus, narkotikams ir pan.) ir **asmeninių priežasčių** (dėl sudėtingų santykių šeimoje, asocialių draugų įtakos ir pan.).
- **Tarptautinės prekybos moterimis aukos**, kurios be dokumentų yra „įkalintos“ užsienyje.

LR Baudžiamasis kodeksas numato tik atsakomybę už vaikų įtraukimą į prostituciją. Prekyba žmonėmis nėra lokalinis reiškinys. Galiojantis Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas neatitinka šių dienų realijų ir tai duoda pagrindą žmonių prekybos verslo plitimui. Lietuvos Respublikos teisiniuose aktuose pasitaiko spragų, todėl nėra numatyta griežta atsakomybė asmenims, organizuojantiems bei išvežantiems žmones į užsienį seksualiniam ar komerciniam išnaudojimui. Todėl paprastai baudžiamojoje atsakomybės patraukiamos merginos, kurios, pereidamos valstybinę sieną, pateikia suklustotus dokumentus ir yra sulaikomos, o asmuo, organizavęs merginų pervežimą, lieka nuošalyje. Jeigu asmens dokumentų suklustojimo požymių pasienio policijos pareigūnai nepastebi, tai merginos, atvežtos į konkrečią užsienio šalį, yra parduodamos vietiniams sąvadautojams pagal išankstinį susitarimą. S.Vidrinskaitė tvirtina, kad įstatymų leidėjas nėra suformavęs šio reiškinio sąvokos, todėl institucija ar pareigūnas, kuriems tenka susidurti su prostitucija, traktuoja ją taip, kaip supranta.

Lietuvoje prostitucija yra traktuojama kaip administracinis nusižengimas, už kurį numatyta bauda nuo 300 Lt iki 500 Lt, asmens, anksčiau bausto už tokį nusižengimą, bauda siekia nuo 500 Lt iki 1000 Lt arba laukia administracinis areštas iki 30 parų.

Apie prostitucijos mastą ir paplitimą Lietuvoje duomenų nėra daug, tačiau svarbu pažymėti, kad prostitučių skaičius itin sumažėjo Lietuvai 2004m. įstojus į Europos Sąjungą, todėl dauguma seksualines paslaugas teikiančių moterų dėl ekonominės padėties pranašumo išvyko į Vakarų Europos valstybes.¹⁹

2.1 Prostitucijos samprata ir charakteristika

Jau aukščiau ne kartą buvo minėta, kad prostitucija yra suprantama įvairiai ir vieningo jos apibrėžimo nėra.

Anot vokiečių mokslininko **I.Bloch**, prostitucija – tam tikrų nesantuokinių santykių forma, išsiskirianti tuo, kad asmenys, prekiaujantys savo kūnu, viešai atsiduoda dideliame žmonių skaičiui dažnai neatsirenkant kam; rečiau – be atlygio; daugeliu atveju pardavinėja savo kūną, norėdami patirti malonumą.²⁰

P.P.Sokolov teigia, kad prostitute vadinama moteris, kuri pardavinėja savo kūną ir tai yra pagrindinis jos pajamų šaltinis. Tačiau šiame apibrėžime nėra nieko pasakyta apie tokios veiklos viešumą. Tačiau ir toks apibrėžimas, kad *prostitutė – moteris, viešai prekiaujanti savo kūnu ir tokiu būdu užsidirbanti*, sulaukė kritikos dėl to, jog viešumą visi supranta tiesiogiai, kaip tai, kas vyksta visiems matant.²¹

Ė.Šperk pagrindiniu prostitucijos požymiu laikė profesionalumą. Anot jo, prostitutė - ta moteris, kuri tik pardavinėdama savo kūną, o ne kitu būdu, užsidirba pragyvenimui. **R.Wardlou** prostituciją suprantą kaip neleistiną ryšį tarp lyčių. Ji neigia bet kokią skirtumą tarp ištvirkimo ir prostitucijos ir prostitute vadina bet kurią moterį, kuri už pinigus ar nemokamai, savanoriškai aukoja savo dorybę (ru. добровольно жертвует своей добродетелью). Tačiau jis pažymi, jog pavadinti moterį prostitute neužtenka vieną kartą jai su kuo nors permiegotus. Autoriaus nuomone, prostitute vadinama ta moteris, kuri savanoriškai sutiko dar kartą lytiniam aktui (ru. добровольное повторение полового акта).²²

¹⁹ Kulšis S., Palavinskienė B., Dapkevičienė J. Prostitucija Lietuvoje. Kompleksinis tyrimas. Vilnius, 2006.P.10.

²⁰ Dr. **I.Bloch**, Das Sexualleben unserer Zeit in seinen Beziehungen zur modernen Kultur, XII Aufl. 1919 Berlin. P.15.

²¹ P.P Sokolov's Palisandriia. History and Myth. 1986. P. 415-426.

²² Wardlou R. Lectures on female prostitution. Glasgow, 1853. P. 17-18.

Analogiškai prostituciją aiškino ir **M.Kuznecov'as**. Anot jo, prostitutė - tai moteris, kuri atsiduoda už pinigus, norėdama patenkinti seksualinius vyrų poreikius.

M.Rabiuto išskiria pagrindinius bruožus, skiriančius prostitutas nuo kitų moterų. Tai individualaus pasirinkimo neturėjimas ir atsidavimas bet kam. Tai reiškia, kad prostitutė yra moteris, kuri verčiama ar savanoriškai atsiduoda nesvarbu kam, nejausdama nei simpatijos, nei aistros. Autorius pažymi, kad kai yra pasirinkimas – tai ne prostitucija, o ištvirtinimas ir paleistuvystė.

Panašiai kaip **M.Rabiuto, L.Martino** prostitute vadina tą moterį, kuri nepasirenka savo pirkėjo. Tačiau jis neatmeta minties, kad prostitute gali būti ir ta, kuri pasirenka, ir tai daro abejingai. Prostitucija jis laiko prekiavimą kūniškais malonumais.

Anot **M.Čistekov'o**, prostitutė - moteris, kuri atvirai ir neatsirinkdama asmens, parduoda savo meilę už pinigus ir siekia būti žinoma (ru. ищет известности).

A.Pospelov'o nuomone, prostitutė – mergina ar ištekęjusi moteris, kuri atvirai arba slapta ir iš pripratimo atsiduoda vyrui, kad patenkintų jo seksualinį potraukį.

A.Bliaško savo darbuose prostituciją vadina tokias nevedybinių lytinių santykių formas, kuomet pagrindinis motyvas – uždarbis.

Anot A. Sabinin'o, prostitucija – bet koks lytinis ryšys, kurio metu viena pusė nesirūpina kita, t.y. trumpalaikis seksualinio potraukio patenkinimas, nesusijęs su meile ir prieraišumu. Dar tai turi būti apmokamos paslaugos.

Tarnovsk'is laikosi nuomonės, kad prostitucija pati savaime ir visuose jos apsireiškimuose yra dorovinga.

Tačiau tokia klasifikacija nėra išsami. Vakarų šalių autoriai pateikia detalesnę klasifikaciją. **E.Gude** nurodo **penkis pagrindinius prostitučių tipus**:

- **Iškviečiamos prostitutės** turi aukščiausią statusą ir yra geriausiai apmokamos. Šios prostitutės dirba firmose, kurios pagal iškvietimus atvyksta pas klientus. Vieni ekspertų nuomone, Lietuvoje veikia apie 30 – 40 agentūrų, kuriose dirba po 6 – 8 prostitutas, nors Vidaus reikalų ministerijos duomenimis vien tik Vilniuje veikia 15 – 20 firmų. Šios firmos užmaskuotai skelbiasi laikraščiuose siūlydamos savo paslaugas „gėlės į namus“, „jeigu tau liūdna“ ir pan. Prostitučių agentūros veikia gana atvirai, tačiau yra ir uždarų, nesireklamuojančių ir aptarnaujančių pastovius pažįstamus klientus. Analizuojant statistiką populiariuose dienraščiuose „Alio reklama“ bei Lietuvos rytas“ nuo 2006 metų galime teigti, kad yra ženkliai sumažėjęs reklamų skaičius dėl „atpalaiduojančių“ paslaugų teikimo, tai darytina išvada, kad kasmet dirbančių merginų mažėja, arba atrandami nauji būdai kaip efektyviau bei slapčiau dirbti.

- **Viešnamių prostitutės.** Viešnamis - tai pastatas, kuriame prostitutės teikia seksualines paslaugas. Dažnai pačiame viešnameyje prostitutės ir gyvena, ir dirba. Jos turi kambarius, kuriuose aptarnauja klientus. Dalį savo uždirbtų pinigų atiduoda viešnamio savininkui.

- **Prostitutės – masažistės.** Tai užmaskuota prostitučių veiklos forma. Jos dirba masažo kabinetuose ir kartu teikia sekso paslaugas. Tai gana gerai apmokamos ir kvalifikuotos prostitutės, baigusios tam tikrus masažo kursus. Nors ir teikiamos masažo paslaugos, bet jos yra tik priedanga. Pagrindinė šių įstaigų veikla - sekso paslaugos.

- **Barų prostitutės.** Jų darbo vieta yra baras, kuriame jos ieško klientų, užmezga kontaktus ir aptarnauja baro patalpose arba specialiai tam skirtuose kambariuose. Baro savininkui nepriklausančios prostitutės, norėdamos dirbti, moka baro savininkui mokesť.

- **Gatvės arba stoties prostitutės.** Tai pačios žemiausios kategorijos prostitutės. Ši forma yra pati atviriausia. Nežinoma, kiek tiksliai Lietuvos gatvėse dirba prostitučių. Socialinių ligų konsultavimo kabineto „Demetra“ duomenimis, vien Vilniaus geležinkelio ir autobusų stočių rajone dirba daugiau kaip 130 gatvės prostitučių. Kai kurie specialistai teigia, kad gatvės prostitutės sudaro apie 50 proc. visų prostitučių. Gatvės prostitutės be nusikalstamo pasaulio atstovų sutikimo negali pasirinkti sau kitos darbo teritorijos, nes visą jų veiklą kontroliuoja pastarieji.

Apibendrinant galima pasakyti, kad prostitucija yra lytiniai santykiai už materialinį atlygį, kai tarp partnerių nėra emocinio ryšio. Nei viena šalis, nei viena santvarka ar tai būtų diktatūrinis, autoritarinis ar demokratinis režimas, nepavyko laimėti kovą su šiuo negatyviu reiškiniu (prostitucija). Visose šalyse, kokia bevyrautų santvarka šis reiškinys egzistuoja ar legalizuotas, dekriminalizuotas, uždraustas ar t.t. Kaip be būtų, tačiau išgyvendinti šio reiškinio niekam nepavyko. Kalbant apie mūsų valstybę, pastaroji pasirinko visiško uždraudimo kryptį. Kovą laimėti prieš prostituciją neįmanoma, ji egzistavo, egzistuoja ir egzistuos, tačiau nekovoti su šiuo reiškiniu negalima.

2.2. Prostitucija – šiuolaikinis požiūris ir analizė

Šiuolaikiniai prostitucijos, kaip visuomenės reiškinių, tyrimai rodo, kad dauguma moterų pradėdamos šią veiklą daro tai ne dėl ekonominių nepriteklių.²³

Kiti tyrimai išskiria veiksnius, lėmusius kelią į prostituciją:

- ▼ Iš pradžių nenormalūs santykiai šeimoje, kai vienas kitam svetimi;
- ▼ Bėgimas nuo tėvų ar globėjų;
- ▼ Santykių su bendraamžiais sunkumai, psichologiniai sutrikimai;
- ▼ Ne itin didelis noras mokytis, mokyklos metimas ar pašalinimas iš jos;
- ▼ Vyrų seksualinis priekabiavimas;
- ▼ Noras būti materialiai nepriklausomai nuo šeimos.

Jaunų merginų, kurios tapo prostitutėmis, asmeniniam gyvenimui charakteringa tai, kad jos buvo tvirkintos, išprievartautos giminaičių (artimųjų), priverstos būti vyresnio amžiaus vyrų sugyventinėmis, o paskui paliktos.²⁴

Seksualinio nukrypimo priežastimi būna ir kiti neigiami išgyvenimai. Gana dažnai tokia asmenybė yra draskoma kaltės, gėdos ir savigarbos jausmo praradimo.

Moteris pereidama nuo normalaus gyvenimo į prostitutės vaidmenį įgyja:

- Ypatingą seksualinę teorinę – praktinę patirtį;
- Įsitikinimą, jog normalūs santykiai tarp vyro ir moters neįmanomi;
- Ryškią kitos lyties neapykantą moteriai dėl jos patirties.

Taip prostitutės iki gyvos galvos tampa „raupsuotomis“, antrarūšėmis tiek visuomenės, tiek jų pačių sąmonėje.

Prostitucijos amatas glaudžiai susijęs su pramogų industrija ir teisiškai legalizuotas tokiose licencijuotose biznio srityse, kaip masažo salonuose, „palydovių tarnybose“, kurios prisidengdamos kitu verslu, laiko prostitutes neutralia, trečiąja puse. Tokių prostitučių klientais būna 35-50 metų viduriniojo lygmens verslininkai, turintys šeimas bei vaikus.

Prostitucija Vakarų pasaulyje visada išgyvena pakilimą didėjant infliacijai ar nedarbiui. Menkas uždarbis pastūmėja moteris seksualinių paslaugų siūlymui. Kai kurios įsidarbina sekso reikmenų parduotuvėse, dalyvauja sekso filmų kūrime arba klestinčioje pornografijos pramonėje. Po tokios veiklos dažna iš jų tampa prostitute.

JAV aštuntajame dešimtmetyje buvo sulaikyta daugiau nei 89 tūkst. žmonių, tiesioginiu ar netiesioginiu būdu susijusių su prostitucija. Tai 19 tūkst. daugiau, palyginus su

²³ James J. ex and the Rights of the Person. A Moral Argument for the Decriminalization of Prostitution. 1997. P. 343.

²⁴ James J., Davis N. O., Vitaliano P. 1982. P. 341-346.

7-u dešimtmėčiu. Iš sulaikytųjų moterys sudarė 68%. 19% atiteko prostitucija besiverčiantiems vyrams. 10% - šių paslaugų pirkėjams. Sutenerių buvo tik 3%.

Dauguma sulaikytųjų (85-90%) – moterys, „dirbančios“ gatvėje. Šia veikla užsiimančių moterų sudarė 40% gatvės prostitučių. Nacionalinių mažumų atstovės moterys sudarė 85% visų nuteistųjų už šį „verslą“.

Policija, užuot įkalinusi jaunas prostitutas arba bėglius, stengiasi patalpinti į globos – pataisos įstaigas, o jie, paprastai laikomi be sargybos, galėdavo iš ten išeiti ir būti pakartotinai sulaikyti.

Nepilnamečių prostitučių baudimas tam skirtame teisme problemos taip pat neišsprendė. Mat paauglys arba pats stengėsi nepakliūti į perauklėjimo įstaigą, arba netikdavo dėl nepakankamo fizinio ar psichologinio išsivystymo.

Netekusios šeimos ir visuomenės paramos per pusę milijono jaunučių prostitučių, visų pirma, tapdavo persekiojimo objektu. Jos daug lengviau pažeidžiamos už suaugusias prostitutas. Dažnai pradėdavo vartoti narkotikus, alkoholinius gėrimus arba likdavo teroristinių nusikaltimų aukomis.

Kalbant apie prostituciją, J.Ruškus, N.Mažeikienė, A.Blinstrubas, S.Balčiūnas teigia, kad Lietuvoje dar nėra renkami oficialūs statistiniai duomenys apie prostitucijos reiškinių paplitimą. Organizacijų, dirbančių su prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukomis, vertinimu, Statistikos departamento turimi duomenys nusikalstamumo srityje neatspindi egzistuojančių problemų. Nėra atlikta išsamių statistinių tyrimų, kurių tikslas būtų įvertinti prostitucijos mastus Lietuvoje.

Taigi, anot autorių, tikslus prostitučių skaičius Lietuvoje nežinomas: jų yra „nuo 3 iki 10 tūkstančių, iš kurių nuo 500 iki 3000 sudaro atvykusios iš kaimyninių šalių. Vilniuje yra iki 3000 sekso darbuotojų.“²⁵

Manoma, kad daugiausiai Lietuvoje dirbančių prostitučių yra iš artimiausių kaimyninių šalių: Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos. Vidaus reikalų ministerijos (toliau - VRM) duomenimis, kiekvieną vakarą apie 130 moterų Vilniaus stoties rajone pardavinėja savo kūną, o vidutiniškai 300 - 550 vyrų ieško sekso partnerės. Prekyba moterimis labai aktyviai vyksta ir per vadinamąsias agentūras - tik čia šis reiškinys gerai kontroliuojamas ir organizuotas. Tokie skelbimai kaip „masažas“, „gėlės“ ir pan., reklamuoja seksualines paslaugas. VRM duomenimis, Vilniuje panašiose agentūrose gali „darbuotis“ nuo 1000 iki 3000 moterų, o tokių agentūrų metinis pelnas siekia 1,5 mln. JAV dolerių.

---

²⁵ Ruškus J., Mažeikienė N., Blinstrubas A., Balčiūnas S. Prekybos moterimis ir prostitucijos aukų rehabilitacija ir reintegracija. Šiauliai, 2005. P. 15.

Prostitucijos legalizavimo klausimu Europa pasidalinusi į aboliucionistus ir reglamentistus, neskaitant visiškai uždraudusių prostituciją prohibicionistų. Aboliucionizmas, būdingas Prancūzijai, numato bet kokių reglamentavimų panaikinimą. Tai leidžia išvengti dar vienos socialinės problemos – prostitutės išnaudojančių sąvadautojų.

Vokietijoje ir Nyderlanduose vyrauja reglamentarizmas, prostituciją traktuojantis kaip „neišvengiamą blogį“, kurį reikia reglamentuoti taisyklėmis kaip tam tikrą „viešą tarnybą“: rezervuoti kvartalai, uždari namai arba erotiniai centrai, prostitutės registruojamos savivaldybėje ir policijos kartotekoje, turi nuolat tikrintis sveikatą.

Unikaliu kovos su prostitucija būdu išsiskiria Švedija. Šeši mėnesiai kalėjimo – tokią bausmę nuo 1999 sausio 1 dienos gali užsitraukti prostitučių klientai. Naujasis įstatymas, pavadintas „Ramybė moterims“, yra pirmas tokio pobūdžio įstatymas Europoje. Jis draudžia sekso paslaugas pirkti gatvėje, privačiuose klubuose ir masažo kabinetuose. Policija stebi „karštus“ Stokholmo kvartalus. Įstatymas taip pat numato sankcijas vyrams už seksualinę žmonių ir sugyventinių prievartą. Įsigaliojus naujam įstatymui, prostitutės gatvėse nebesulaukia klientų, nes kiekvienas, pasiūlęs „atsitiktinius seksualinius santykius už atlyginimą“, yra laikomas nusikaltėliu. Nuolatiniai klientai gali būti sodinami į kalėjimą šešiams mėnesiams, o atsitiktiniai „medžiotojai“ – nubausti pinigine bauda.

Šia unikalia iniciatyva Švedija išsiskiria iš modernaus pasaulio bendruomenių. Čia norima visiškai išnaikinti seniausią pasaulyje profesiją. Vyriausybė siekia parodyti, kad visuomenė nedviprasmiškai nusisuka nuo tų, kurie išnaudoja moterį. Tačiau opozicija įžvelgia ir nemažai šio įstatymo trūkumų, kurių svarbiausias – klausimas, ar klientai netaps prostitučių šantažo aukomis. Ar anksčiau neslepiaama prostitucija paprasčiausiai nepereis į pogrindį?

Visuomenė šiuo metu svarsto, ką daryti su prostitucija. Panagrinėkime, koks požiūris į šią veiklą visame pasaulyje:

1. **Istatymiškai uždrausti prostituciją.** Tokiu atveju baudžiamas arba klientas, arba prostitutė.
2. **Istatymiškai pripažinti prostituciją kaip reiškinį.** Tai reiškia, kad pati prostitucija ir savanoriškas vertimasis ja nėra baudžiamas, tačiau bausmės sulaukia asmenys, kurie įtraukia kitus į šį verslą prieš jų norą. Šios pozicijos laikosi visos europietiškos šalys (išskyrus tas, kurios priklauso trečiosioms šalims). Prostitucija šiose šalyse traktuojama ne kaip reiškinys, o kaip profesija.
3. **Istatymiškai pasipriešinti prekybai žmonėmis.** Įstatyme nekalbama apie prostitucijos draudimą, o draudžiamos bet kokios formos įtraukimo į vertimąsi prostitucija.

3. Prostitucijos paplitimo priežastys Lietuvoje

Pirmoje šio darbo dalyje buvo aptarti pagrindiniai prostituciją sąlygojantys veiksniai, šiame skyriuje plačiau panagrinėsime prostitucijos plitimo Lietuvoje priežastis, nes mūsų valstybė – Europos ir pasaulio dalis, taigi visos problemos, būdingos kaimyninėms šalims, neaplenkė ir Lietuvos. Ir mūsų krašte prekyba moterimis vyksta kasdien - tiek valstybės viduje, tiek ir už jos ribų, išvežant moteris į užsienį.

Viena iš pagrindinių prostitucijos plitimo priežasčių - didėjantis skurdas ir augantis nedarbas. Kasmet dešimtys tūkstančių moterų palieka namus ieškodamos darbo ir geresnio gyvenimo užsienyje. Dažnai tokių moterų skurdu pasinaudoja nusikalstamo pasaulio atstovai – prekeiviai žmonėmis. Apgaule, prievarta ar kitokiais būdais (grasinimais, šantažu) jie verčia moterį vergiškai dirbti, neretai atima jų dokumentus, asmeninę laisvę. Baisiausia yra tai, kad moteris pakliūva į įstatymų nereguliuojamas verslo bei paslaugų sritis, kur patiria fizinę ir psichologinę prievartą, darbdavio savivalę, negauna uždarbio – kitaip tariant, nuolat pažeidžiamos jos teisės.

Sunki materialinė padėtis dažnai nurodoma kaip pagrindinė priežastis, kodėl moterys yra įtraukiamos į prekybą žmonėmis ir prostituciją. Respublikinės darbo biržos duomenimis, moterys sudaro „48,4% bedarbių, be to, vidutiniškai moters atlyginimas sudaro 82% vyro atlyginimo“.²⁶ Taip pat vertinant atlyginimus Lietuvoje pagal lytį, aiškiai pastebima, kad vyrai vis dar uždirba daugiau.

Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymo 8 straipsnyje nurodytos 5 grupės asmenų, kuriems taikomos papildomos užimtumo garantijos, tarp jų: asmenys, jaunesni kaip 18 metų; moterys; vyrai, vieni auginantys vaikus iki 14 metų. Jie socialiai pažeidžiamiausi ir dažnai renkasi darbą šešėlinės ekonomikos srityje (taip pat ir prostituciją). Moterys teigia, kad verčiasi prostitucija todėl, kad užsidirbtų pinigų ir susitvarkytų gyvenimą. Jos nuo gimimo priklausė socialiai pažeidžiamiausių asmenų grupei, joms laiku nebuvo suteikta socialinė ir psichologinė pagalba. Būtent todėl moterys daug dažniau nei vyrai tampa prekybos žmonėmis aukomis ir daug dažniau yra išnaudojamos prostitucijai.

Prekyba moterimis ir moterų išnaudojimas turi ir kitas galias socialines priežastis, kurių vien policinėmis ir sveikatos apsaugos priemonėmis neįmanoma pašalinti.

Pagrindinės priežastys, be paminėto nedarbo ir skurdo, dėl kurios moterys tampa prekybos žmonėmis aukomis ir pakliūna į prostitucijos spąstus yra šios:

---

²⁶ Prekybos žmonėmis pavojai ir prevencinė veikla mokykloje. TMO. Vilnius, 2005. P.46.

1. Laisvalaikis - tai viena iš pagrindinių jaunimo neužimtumo problemų. Asmuo, neturintis savo interesų ir greitai pasiduodantis kitų įtakai, yra lengvas prekiautojų žmonėmis grobis. Laisvalaikis - geriausias „barometras, rodantis, ar žmogus moka organizuoti savo laiką, paisyti savo interesų, atsispirti nemaloniems ir nepatraukliems pasiūlymams.“²⁷

Merginos, nemokėdamos organizuoti savo laisvalaikio ir neturėdamos siektinų tikslų, gali greičiau susivilioti pasiūlymais dirbti užsienyje ir užsidirbti daug pinigų. Jaunos merginos, išvažiuodamos dirbti į užsienį, dažniausiai mini pagrindinę priežastį - norą užsidirbti pinigų, tačiau įvardijama ir kita priežastis - tai neturėjimas ką veikti Lietuvoje.

2. Bendraamžių ir aplinkos įtaka - bendraamžių įtaka yra ypač svarbus veiksnys kalbant apie jaunus žmones. Tarp bendraamžių galioja daugybė nerašytų taisyklių, kurios neigiamai veikia jauną žmogų. Tokios nuostatos kaip „vaikinių baliuje reikia merginų, kurios tinka tik pasilinksminimui, bet netinka rimtai draugystei“, „kai tik baigsiu mokyklą, iš karto varau iš Lietuvos, nes čia nieko gero“ ir pan., yra sunkiai pakeičiamos ir gali padaryti jauną žmogų mažiau atsparų prekeiviams žmonėmis.

3. Visuomenės informavimo priemonių įtaka - visuomenės informavimo priemonės turi ypač didelę įtaką formuojant mitus apie darbą užsienyje: „užsienyje laukia aukso kalnai“, „nieko gero Lietuvoje nepasieksi“ ir t.t. Yra formuojama nuostata, kad gyvenimas užsienyje iš pagrindų skiriasi nuo gyvenimo Tėvynėje, todėl daug žmonių ir pakliūna į vergovės pinkles, manydami, kad svetimoj šaly „aukso kalnai“.

Kitas aspektas, labiau susijęs su moterimis, yra tas, kad žiniasklaida, reklama, kiti informacijos šaltiniai formuoja tokią nuostatą, kad moters asmenybės pagrindas yra jos kūnas ir seksualumas. Muzikiniuose vaizdo klipuose dažnai pabrėžiamas moters seksualumas. Reklaminiai plakatai taip pat pilni vaizdų su moters kūnu, dažniausiai apnuogintu. Galiausiai žurnalai, laikraščiai, kurie gyvuoja pagal rinkos dėsnius (daugiau aprašomos tos temos, kurias skaitytojas mėgsta), pateikia daug prieštaringos ir netikslios informacijos apie moterį, jos kūną ir jos seksualumą. Tai daro didelę paslaugą prostitucijos srities atstovams.

Visuomenės informavimo priemonės taip pat dažnai pateikia daug pikantiškų dalykų. Viena iš dažnų, bet didelę neigiamą įtaką turinčių detalių yra prostitučių paslaugų kainos. Vienkartinis valandos susitikimas su klientu gali atrodyti jaunai merginai kaip greitas ir lengvas pajamų šaltinis, kokių ji, dirbdama visuomenėje priimtinais būdais, neužsidirbtų gal net per savaitę.

---

²⁷ Prekybos žmonėmis pavojai ir prevencinė veikla mokykloje. TMO. Vilnius, 2005.P. 28-29.

4. Santykiai šeimoje - šeima, iš kurios yra kilęs žmogus, taip pat turi didelę reikšmę, ar asmuo sugebės išvengti prekybos žmonėmis pavojų. Pastebėta, kad „asmenys, kurie yra iš nepilnos šeimos, jeigu šeimoje dažnas agresyvus tėvų elgesys ar jei šeimos nariai turi alkoholio ar narkotinių medžiagų vartojimo problemų, didėja rizika, kad žmogus bus mažiau atsparus socialinėms negerovėms ir nemokės apginti save”.²⁸

Taip pat pastebėta, kad rizika būti įtrauktoms į šias pinkles didėja merginoms, konfliktuojančioms su tėvu.

5. Moters padėtis visuomenėje - prekyba moterimis labiau klesti tose kultūrose, kur moters padėtis žemesnė nei vyro. Sekso paslaugų pirkėjai paprastai yra vyrai. Nelygiavertėje visuomenėje moteris turi aptarnauti namus, šeimą, taip pat ir vyrą. Jeigu vyras turi finansinių galimybių, būdamas tokioje visuomenėje jis yra įsitikinęs, kad moterį galima laisvai pirkti seksualiniams poreikiams tenkinti. Jeigu nėra savanorių, labiau pažeidžiamos moterys yra tiesiog priverčiamos. Lietuvoje lyčių lygybė yra oficialiai įteisinta, tačiau realiai ir čia moterų teisės pažeidžiamos. Pagal vis dar galiojančius stereotipus, pareigų moterims priskiriama daugiau, vyrams labiau atleidžiamos jų nuodėmės (ypač susijusios su neištikimybe, seksu) ir pan.

6. Kitos priežastys:

- **Interneto plėtra** - kadangi „seksualinės paslaugos“ tapo prieinamos dar didesniai vartotojų ratui, ženkliai išaugo naujų merginų paslaugos, nauji skelbimai skelbiami internetiniuose puslapiuose, kur technologijai ženkliai gerėjant vartotojų ratas nuolat didėja.

- **Nepakankamas teisinis išprusimas.** Dauguma merginų, įtrauktų į prostituciją ar tapusių prekybos moterimis aukomis, yra prigąsdinamos atiduoti pasą, taip pat prigąsdinamos nebėgti ir nesikreipti į policiją. Moterims įteigiama, kad svečioje šalyje joms niekas nepadės. Moteris, pabėgusi iš sutenerių spąstų, bijo kreiptis į teisėsaugos instancijas. Mergina tampa ypač pažeidžiama, kai jai trūksta teisinių žinių.

- **Mokyklos nelankymas** – prekybos moterimis aukų apklausos rodo, kad ne viena anksčiau turėjo daug problemų dėl mokyklos lankomumo. Tai dar nereiškia, kad jeigu mergina praleidinėja daug pamokų, tai labai didėja grėsmė būti parduotai. Gali būti, kad ji nepritampa prie bendraamžių, gal sunkiai sekasi mokslai. Tačiau tada didėja asocialių grupių įtakos rizika. Mergina tampa labiau pažeidžiama.

- **Vaikystėje patirta seksualinė prievarta** – tai nemažai paplitęs reiškiny, kuris daugelių atvejų lieka neatskleistas ir paslėptas. Apie šią problemą būtina kalbėti, nes seksualinė prievarta turi labai didelę neigiamą įtaką ne tik tuo momentu, bet kartais ir visam

---

²⁸ Prekybos žmonėmis pavojai ir prevencinė veikla mokykloje. TMO, Vilnius. 2005, P. 30

gyvenimui, ypač merginoms, kurios vėliau gali tapti labiau pažeidžiamos ir lengviau įtraukiamos į prekeivių žmonėmis ar prostitucijos pinkles. Kodėl? Seksualiai išnaudotas vaikas neretai turi neteisingas nuostatas apie tai, kas yra žmogaus seksualinis gyvenimas. Toks vaikas, tapęs suaugusiu, būna labiau pažeidžiamas. Merginos ima manyti, kad vyrų dėmesį galima privilioti seksualiniais santykiais, nes jos jau anksčiau sulaukė didelio seksualinio prievartautojo dėmesio (nepaisant išprievartavimo atvejų, seksualiniai prievartautojai užkariauja vaikų pasitikėjimą dideliu dėmesingumu, dovanomis, o vėliau jais pasinaudoja). Jauna mergina gali net provokuoti suaugusiuosius seksualiniams santykiams, taip parodydama savo supratimą, kad taip turi būti, kad vyrams tokie santykiai yra būtini.

Kitas dalykas yra tas, kad vaikas, kuris buvo seksualiai išnaudotas, dažnai gaudavo už tai kokį nors materialinį atlygį (dovanas, pinigus). Vaikui pradeda formuotis supratimas, kad „seksualiniai santykiai yra tam tikros formos komercija”.²⁹

Nors vaikas patyrė didelę psichologinę traumą, jis gali net manyti, kad tai, kas su juo įvyko, taip ir turėjo būti. Ateityje, pristigęs finansinių išteklių, jis gali lengviau sutikti su pavojingais pasiūlymais.

Pažymėtina, kad seksualinė prievarta dažniausiai patiriama šeimoje, o tai paveikia psichologiškai. Mergaitės dažniausiai nuskriaudžiamos tėvų, patėvių ar sugyventinių. Dėl šios priežasties vaikas šeimoje nesijaučia saugus, net kai suauga, todėl ieško saugumo už jos ribų. Prekiautojai žmonėmis ir suteneriai tą puikiai supranta, todėl nesunkiai sumedžioja žmones, kurių saugumo poreikis yra didelis ir jie jo negali patenkinti savo šeimoje.

Prostitucijos, kaip socialinio reiškinių, atsiradimo ir egzistavimo priežasčių reikia ieškoti visuomenėje, nes ji susijusi su daugybe kitų socialinių procesų, yra jų nuolat veikiamas ir pati veikia šiuos procesus. Lietuvoje prostitucijos problemos dar neskiriama pakankamai dėmesio. Vyrauja nuomonė, kad merginos – priverstinės prostitucijos aukos – pačios kaltos dėl savo nelaimės. Dažnai į šią problemą žiūrima tik kaip į nelegalios migracijos problemą. Dėl tokio požiūrio moterys tampa visiškai beteisės svetimoje valstybėje, jos negali pasinaudoti jokiais teisėmis ir apsaugos priemonėmis.

---

²⁹ Ten pat, P. 52.

3.1. Psichologinis – socialinis prostitučių aukų portretas

Aptarus prostitucijos plitimo priežastis, galima sudaryti tam tikrų bruožų sąrašą, tam tikrą „fotorobotą“, kuris labiausiai yra būdingas prostitucijos ir prekybos moterimis aukoms.

Anot Tarptautinės Migracijos Organizacijos, socialinis - demografinis prostitucijos aukų portretas būtų toks:³⁰

Ū Amžius:

Ū 14% - nepilnametės;

Ū Iki 22 metų: 20%;

Prekybos moterimis aukos dažniausiai yra jaunos: 18 - 26 metų moterys. Amžiaus vidurkis - 22 metai.

Ū Išsilavinimas:

Daugiau nei pusė moterų turi ne aukštesnį nei vidurinis išsilavinimą, nors yra moterų ir su aukštuoju arba aukštesniuoju išsilavinimu.

Ū Tautybė:

Dauguma aukų yra rusės (34%), baltarusės (26 %) lietuvės (14%), taip pat tarp aukų yra ir lenkių.

Ū Šeimyninė padėtis:

Didelė dalis moterų yra netekėjusios arba išsiskyrusios, iš 50 respondenčių 70 % moterų turi vaikų.

Ū Užimtumas:

15% - moksleivės, 60% merginų neturi jokio ar nuolatinio darbo;

Daugumos moterų materialinė padėtis buvo bloga arba kritiška.

Ū Prekybos moterimis ir prostitucijos aukų tėvų šeima:

Beveik pusė merginų augo nepilnoje šeimoje, pas senelius, globėjus, vaikų globos namuose ar internatinėse mokyklose, tačiau svarbu, jog didesnė dalis vis dėlto turėjo abu tėvus, t.y. augo vadinamose „normaliose“ šeimose.

Žinoma, visoms tinkančių bendrų bruožų nėra, tačiau galima apibūdinti dažniausiai pasitaikančius. Tai jaunos merginos nuo 18 iki 36 metų. Apklaustos prostitutės nurodė, kad lytinius santykius ir savo tokią karjerą pradėjo gana anksti, jau nuo 12-14 metų. Reta kuri augo normalioje šeimoje, dauguma jų patyrusios seksualinę prievartą, smurtą, beveik visos

---

³⁰ Konferencijos „Mokytojai prieš prekybą žmonėmis: informuok ir apsaugok vaikus“ medžiaga. Tarptautinė Migracijos Organizacija. 2005-02-11.

turėjo didelių problemų mokykloje, jos nelankė ir t.t. Savanoriškų prostitučių ir aukų išsilavinimas žemesnis už vidutinį šalies merginų išsilavinimą, nes apklausų metu jos teigė, kad mokslu jos nesidomėjo, mokėsi prastai. Dauguma prostitučių yra vienišos, neištekėjusios arba išsiskyrusios, todėl tokio darbo, pasak jų, imasi tik dėl to, kad išlaikytų savo mažamečius vaikus. Pastaruoju metu prostitucija pradėjo domėtis merginos, kilusios iš kaimo, arba studentės studijuodamos aukštojoje mokykloje dėl pinigų stokos.

3.2. Asmenybės sandara

Tam, kad teisingai suvoktume ir aptartume gatvių prostitučių asmenybės charakteristiką, tikslinga apžvelgti pačios asmenybės, kaip termino, apibrėžtis ir teorijas, kurios leistų išsamiau ir tiksliau įvertinti šio darbo tyrimo respondentes.

Nepaisant to, kad psichologai stengėsi atsiriboti nuo neprofesionalų požiūrio į asmenybę, iki šiol nėra sukurta tikslaus *asmenybės* apibrėžimo, kurį būtų galima pateikti įvade „Asmenybės psichologija“. Kiekvienas autorius turi savo požiūrį į asmenybę ir dažnai pateikia skirtingą nuo kitų apibrėžimą. Tokiu būdu termino *asmenybė* reikšmė psichologijoje iki šiol yra labai įvairialypė. Priskaičiuojama apie penkiasdešimt asmenybės apibrėžimų, kuriuos galima suskirstyti į keletą kategorijų:

1. Biosocialiniai (išorinės regimybės) apibrėžimai – atitinka būtini termino *asmenybė* vartojimą. Jie sutapatina asmenybę su individo, kaip socialinio stimulo, vertingumu. Būtent kitų reakcija nulemia žmogaus asmenybę. Iš tokio apibrėžimo galima spręsti, kad individas neturi jokios asmenybės, išskyrus tą, kuri egzistuoja aplinkinių reakcijoje.

2. Biofizikiniai apibrėžimai – pagal juos asmenybėje egzistuoja ir suvokiama organinė pusė. Tad asmenybę pagal šį apibrėžimą reikia sieti su specifinėmis individo savybėmis, kurias galima objektyviai išmatuoti ir aprašyti.

3. „Omnibuso“ apibrėžimas – juose terminas *asmenybė* vartojamas viskam, kas liečia individą. Tada teoretikas, aprašydamas individą, išvardina, jo nuomone, svarbiausias sąvokas, kurios ir sudaro asmenybę.

4. Šiuose apibrėžimuose pabrėžiama **integruojanti** organizuojanti asmenybės funkcija. Čia asmenybė yra tai, kas sutvarko ir derina skirtingas individualaus elgesio rūšis. Akcentuojama nedaloma specifinė visuma.

5. Kai kurie teoretikai pabrėžia asmenybės svarbą **reguliuojant** elgesį. Asmenybė yra įsivaizduojama kaip skirtingi ir tipiški reguliavimo mėginimai.

6. Dar kiti apibrėžimai tapatina asmenybę su **unikaliais** arba individualiais elgesio aspektais. Ir tada terminas *asmenybė* yra vartojamas pavadinti tam, kas skiria individą nuo kitų žmonių.

7. Galiausiai kai kurie teoretikai mano, kad asmenybė sudaro žmogaus **esmę**. Tokiuose apibrėžimuose asmenybė tapatinama su labiausiai reprezentuojama individą dalimi. Tai galėtų būti apibrėžimas, kad asmenybė yra tai, kuo žmogus iš tiesų yra. Tada asmenybė turi tai, kas yra labiausiai tipiška. Tai giliausia žmogaus charakteristika.

Galima daryti išvadą, kad asmenybė yra kiekvieno mokslininko apibrėžiama skirtingai pagal jo individualų teoretinį požiūrį ir palaikomą teoriją ar kryptį.

G. Allport taip pat išskyrė dvi pagrindines asmenybės apibrėžimų teorines kryptis, pagal tai, kur lokalizuojama asmenybė: asmens viduje (*substancijos* – „*sustance*“ teorijos) ir asmens išorėje (*kaukės* – „*mask*“ teorijos). Substancijos asmenybės teorijos talpina asmenybę žmogaus viduje, jos labiau akcentuoja vidinių būsenų ir procesų savybes – minčių, nuostatų, motyvų, emocijų, ypač merginos, jos visos nori būti gražios, gerbiamos, ypatingos, todėl bando įvairiais būdais atkreipti į save dėmesį, išreikšti save, išryškinti savo kūną, pajutusios aplinkinių dėmesį, jos tampa nebevaldomos, dingsta savivalė, tampa kaip „vėjo blaškomos“. Šios teorinės orientacijos asmenybių apibrėžimų tipiški pavyzdžiai gali būti: „Asmenybė yra visų biologiškai įgimtų dizpozicijų, impulsų, tendencijų, instinktų suma“, „Asmenybė yra visa žmogiškosios būtybės psichinė organizacija, bet kurioje jos vystymosi stadijoje. Ji apima viską: intelektą, temperamentą, įgūdžius, moralę, ir kiekvieną nuostatą, kuri susidarė jo gyvenime“. S.Freud'o požiūris į asmenybę taip pat atspindi substancijos teorinę orientaciją.

Kaukės asmenybės teorijos talpina asmenybę žmogaus elgesyje (pvz., kai kurių veiksmų visuma), o ne vidinėse būsenose.³¹

Dar yra dvi grupės asmenybės apibrėžimų – tie, kurie akcentuoja individo prisitaikymą (vadinami adaptaciniais apibrėžimais – asmenybė yra tai, kas užtikrina žmogaus prisitaikymą prie aplinkos) ir tie, kurie akcentuoja individo unikalumą.

Asmenybės apibrėžimų įvairovė parodo, kad kiekvienas asmuo gali teisingai ir vis dėl to skirtingai nuo kitų nusakyti, kas tai yra asmenybė:

Ø „Asmenybė yra unikali asmens bruožų struktūra.“³²

Ø „Asmenybė yra elgesio struktūros (taip pat minčių ir emocijų), kurios apibūdina kiekvieno individo prisitaikymą prie jo gyvenimo situacijų.“³³

³¹ Watson. Asmenybė yra mūsų įpročių sistemos galutinis produktas. 1924., Sherman & Sherman. Asmenybė yra charakteringas individui elgesys. 1928.

³² Guilfrord. Asmenybė yra unikali asmens bruožų struktūra. 1959.

Ø „Asmenybė yra unikalus gyvenimo patirties įsisąmoninimo būdas“.

Nors iš pažiūros *asmenybės* apibrėžimai gana individualūs, vis tik juose galima išvystyti tam tikrų bendrumų:

- Daugumoje jų yra pabrėžiama individualumo ir individualinių skirtumų reikšmė. Kalbant apie prostitutės, jų asmenybės taip pat skirtingos, šios atstovės skirtingai mąsto, elgiasi, tačiau jų tikslas vienodas.
- Daugumoje apibrėžimų asmenybė yra pristatoma kaip tam tikra hipotetinė struktūra ir organizacija. Asmenybė – tai abstrakcija, pagrįsta išvadomis, gautomis stebint žmogaus elgesį.
- Daugelyje apibrėžimų yra pabrėžiama, kad asmenybę reikia tirti jos gyvenimo eigoje arba kartu su vystymosi perspektyvomis. Asmenybė apibūdinama evoliuciniame procese, veikiama vidinių ir išorinių faktorių; taip pat ir genetinių, biologinių prielaidų, socialinės patirties bei kintančios aplinkos.
- Daugumoje apibrėžimų asmenybė yra apibūdinama tomis charakteristikomis, kurios „atsako“ už pastovią elgesio formą. Asmenybė, kaip tokia, yra santykinai pastovi laike ir kintančiose situacijose, ji yra tęstinė laike ir aplinkoje.

Asmenybė – dinaminė žmogaus psichofizinių sistemų organizacija, sukurianti tam tikras konkrečiam žmogui būdingas elgesio, mąstymo ir jausmų tendencijas.

Šiuo metu asmenybės psichologijoje nėra vieningo požiūrio apie tai, koks požiūris į asmenybę yra geriausias, ją tyrinėjant ir bandant paaiškinti žmogaus elgesį. Egzistuoja daug alternatyvių skirtingų autorių teorijų, kurie pateikia savo požiūrį į tą patį fenomeną – asmenybę. Kiekviena asmenybės teorija - tai rūpestingai patikrinti teiginiai ir hipotezės apie tai, kas žmonės iš tiesų yra, kaip jie elgiasi ir kodėl jie elgiasi būtent taip. Kiekviena teorija stengiasi numatyti ir paaiškinti asmenybės elgesį. Visos asmenybės teorijos susideda tarsi iš mažesnių „miniteorių“, kurios akcentuoja skirtingas temas ir klausimus ir sudaro visą asmenybės aiškinimo sistemą. Paprastai manoma, kad išsami asmenybės teorija turi išspręsti 6 klausimus: Mishel W. išskiria individo prisitaikymą prie gyvenimo situacijų.

1. Asmenybės struktūra – kokios santykinai pastovios charakteristikos egzistuoja žmoguje, kas išlieka žmoguje pastoviausia skirtingose sąlygose? Šios pastovios charakteristikos tarsi sudaro žmogaus psichikos statybinius blokus. Tačiau jos visada išlieka hipotetinės, nes jų neįmanoma pamatyti ir patikrinti. Vieni iš populiariausių asmenybės struktūrinių dalių yra bruožai (pastovi savybė arba žmogaus polinkis elgtis tam tikru pastoviu būdu įvairiose situacijose).

---

³³ Mischel W. Asmenybė yra elgesio struktūros (taip pat minčių ir emocijų), kurios apibūdina kiekvieno individo prisitaikymą prie jo gyvenimo situacijų. 1976.

2. **Motyvacija** – išsami asmenybės teorija turi paaiškinti, kodėl žmonės elgiasi taip, o ne kitaip. Su motyvacija yra susiję tokie klausimai – kokie specifiniai motyvai verčia žmogų veikti ir kreipia jo elgesį? Kodėl žmonės renkasi vienus ar kitus tikslus? Kai kurios teorijos teigia, kad yra viena varomoji jėga, kitos – kad keliolika.

3. **Asmenybės vystymasis** – vystymosi koncepcija absoliutina klausimą, kaip asmenybės motyvaciniai aspektai kinta nuo kūdikystės iki senatvės. Kai kurie autoriai pateikia vystymosi stadijomis teorijas (S. Freud, E. Erikson), kiti labiau pabrėžia genetinius, biologinius, socialinius, kultūrinius faktorius.

4. **Psichopotologija** – tai aiškinimas, kodėl kai kurie žmonės nesugeba prisitaikyti prie visuomenės reikalavimų ir efektyviai joje funkcionuoti. Praktiškai kiekvienas asmenybės teoretikas atkreipia dėmesį į klausimą, kodėl kai kurie žmonės demonstruoja potologinį arba neadekvatų kasdieninį elgesį. Kai kurios asmenybės teorijos net pradėtos kurti nuo psichinių sutrikimų aiškinimo (pvz., psichoanalizė). Psichoanalizėje ypatingai daug dėmesio skiriama asmenybės sutrikimams – neurozėms, tuo tarpu egzistencinės asmenybės teorija tuo praktiškai nesidomi. Asmenybės sutrikimai yra dažniau kitų psichologijos sričių problema (psichiatrijos, psichopotologijos), tačiau teoriniai problemos pagrindai dedami asmenybės teorijoje. Psichodinaminėje kryptyje asmenybės sutrikimas yra neurozė; biheivioristinėse teorijose – išmoktas klaidingas elgesys; kognityvinėse teorijose – klaidingas mąstymas; humanistinėje kryptyje – neautentiškas gyvenimas, saviaktualizacijos nebuvimas; egzistencinėje psichologijoje – beprasmybė, tuštuma; transpersonalinėje psichologijoje – sutrikimas yra integracijos su transpersonaliniu „aš“ nebuvimas; rytų filosofija pagrįstose asmenybės teorijose – dvasinio augimo, savirealizacijos nebuvimas. Į čia turi būti nukreipta psichologinė intervencija, psichoterapija.

5. **Psichinė sveikata** – bandydami paaiškinti įvairius žmogaus elgesio aspektus, patikima asmenybės teorija turėtų pasiūlyti kriterijus sveikos asmenybės įvertinimui bei atsakyti į klausimus – kokia turėtų būti asmenybė, jei vystymasis vyktų idealiai palankiai, kas yra psichologinė gerovė? Ir psichoanalizė, ir biheivioristai, ir humanistai pasiūlė sau priimtinus sveikos asmenybės kriterijus ir bruožus.

6. **Asmenybės keitimasis terapinio poveikio pagalba** – kadangi asmenybės teorijos pateikia tam tikrą informaciją apie psichopotologijos priežastis, natūralu, kad jos pateikia ir elgesio korekcijos priemones. Jos nagrinėja, kaip padėti žmonėms

didinti savo kompetenciją, pasiekti pozityvių asmenybės pokyčių. Daugumoje asmenybės teorijų yra gana išsamiai išanalizuotas klinikinis arba konsultacinis aspektas, todėl nenuostabu, kad psichologijoje yra tiek daug terapinių kryptių, kiek ir pačių asmenybės teorijų. Šioje teorijos dalyje yra paprastai pateikiama ir informacijos apie asmenybės pažinimo metodus.

Psichoterapijoje yra atskira psichologijos šaka, tačiau asmenybės teorijose ji užima taip pat reikšmingą vietą. Yra nagrinėjami psichoanalitinės, biheivioristinės, humanistinės, kognityvinės krypties, psichologinės krypties intervencijos metodai, kurie galiausiai gali būti plačiai apibendrinti mokymo ir mokymosi procesais. Visose psichoterapinėse kryptyse klientas ir psichoterapeutas sąveikauja mokymosi procese, kur klientas mokosi gyvenimo problemų sprendimo, adekvataus elgesio ar savirealizacijos. Psichoterapinio proceso metu psichoterapeutas taip pat mokosi. O tai, kas yra šio mokymosi rezultatas, priklauso nuo psichoterapeuto teorinės orientacijos.

Visose aukščiau paminėtose asmenybės teorijos dalyse atsispindi W. Michel filosofinis požiūris į žmogaus prigimtį, į tai, kas yra žmogus apskritai. Filosofiniai klausimai apie žmogaus prigimtį yra tarsi visos teorijos išeities taškas, nulemiantis teorijos pobūdį, leidžiantis skirtingas asmenybės teorijas lyginti tarpusavyje.

Dažniausiai yra skiriami devyni teiginiai apie žmogaus prigimtį, kurie yra bipoliarinės skalės. Kiekvienas asmenybės psichologas gali užimti tam tikrą vietą tarp dviejų kraštutinių skalės polių:

- **Laisvė – determinizmas** – tai vienas iš pačių pagrindinių teiginių apie asmenybės prigimtį. Jis kelia problemą, koku laipsniu žmogaus elgesys yra nulemtas faktorių, kurie visiškai ar bent dalinai yra už sąmonės ribų, ir kiek žmogus turi vidinės laisvės kontroliuoti savo mintis ir elgesį pats. Psichologas atsako į klausimą, kiek žmogus yra laisvas rinkdamasis savo elgesį, o kiek jo elgesį nulemia nuo žmogaus nepriklausantys arba neįsisąmoninti veiksniai.
- **Racionalumas – iracionalumas** – teiginys klausia, koku laipsniu mūsų sąmoningas protas veikia kasdieninį elgesį. Ar žmonės iš esmės yra racionalios būtybės ir jų elgesį visada lydi samprotavimai, apmąstymai, ar juos valdo iracionalios jėgos?
- **Holizmas** (visybiškumas) – **elementarizmas** (analitiškumas) – Holizmo šalininkai teigia, kad žmogaus prigimtis yra tokia, kad elgesį galima paaiškinti tik analizuojant asmenybę kaip vieningą nedalomą visumą. Analitinio arba elementaristinio požiūrio atstovai teigia priešingai, kad asmenybės prigimtis yra

tokia, kad elgesys gali būti paaiškintas tik analizuojant kiekvieną elgesio aspektą atskirai, nepriklausomai nuo visų likusiųjų.

- **Paveldimumas – aplinka** – tai klausimas, ar asmenybė yra genetinių faktorių ar auklėjimo, aplinkos rezultatas. Jis yra diskutuojamas beveik kiekvienoje psichologinėje teorijoje.

- **Kintamumas – nekintamumas** – tai problema, kiek žmogus gali fundamentaliai keistis gyvenimo eigoje? Kai kurie asmenybės teoretikai palaiko asmenybės kitimo požiūrį ir pateikia asmenybės vystymosi mechanizmus, kiti palaiko nekintamumo poziciją ir kalba apie kai kurias nekintančias asmenybės struktūras, kurios išlieka asmenybės branduoliu visą gyvenimą.

- **Subjektyvumas – objektyvumas** – šią skalę apibūdina klausimai – ar žmonės gyvena subjektyviam asmeniniam patirties pasaulyje, ir jis labiau veikia žmogaus elgesį; ar elgesį labiau veikia objektyvūs, išoriniai, išmatuojami faktoriai?

- **Proaktyvumas – reaktyvumo** klausimas domisi, kur yra žmogaus elgesio, aktyvumo priežastys. Ar elgesį skatina vidiniai asmenybės veiksniai, ar žmogus tik reaguoja į išorinius stimulus? Proaktyvaus požiūrio šalininkai teigia, jog visokių elgesio formų šaltiniai yra asmenybės viduje. Reaktyvaus požiūrio atstovai teigia, kad asmens elgesio priežastys yra aplinka, ir elgesys yra interpretuojamas kaip reakcija į išorinio pasaulio stimulus.

- **Homoestazė – heterostazė** – ši skalė yra susijusi su asmenybės motyvacija. Ar žmogus siekia įtampos sumažinimo ir vidinės pusiausvyros būsenos išsaugojimo (homoestazės); ar pagrindinė jo motyvacija yra nukreipta į vystymąsi, naujų stimulų paiešką ir savirealizaciją (heterostazę)?

- **Pažinimo – nepažinimo** teiginys klausia, ar žmogus gali būti visiškai pažįstamas mokslo būdu, ar jo prigimtyje yra kažkas, kas viršija mokslinio pažinimo potencialą? Aišku, kad dabartiniu metu asmenybės teoretikai nežino visko apie asmenybę. Ir vargu, ar jie kada nors galės viską sužinoti.

Beveik kiekviename asmenybės psichologijos vadovėlyje, pristatant įvairius požiūrius į asmenybę yra pateikiamas ir jų įvertinimas, jų privalumai ir trūkumai. Paprastai sistemingam asmenybės teorijų įvertinimui ir palyginimui yra naudojami keli pagrindiniai kriterijai.

Mokslinėje visuomenėje yra priimta, kad asmenybės teorija gali būti įvertinta teigiamai, jei patenkina kiekvieną iš pagrindinių **asmenybės teorijos įvertinimo kriterijų**.

1. **Verifikavimas** (patikrinamumas) – pagal šį kriterijų teorija gali būti įvertinta teigiamai pagal tai, kiek jos teiginiai gali būti patikrinti

nepriklausomų tyrinėtojų. Teorija turi būti suformuluota tokiu būdu, kad ją būtų nesunku patikrinti moksliniais tyrimais.

2. **Mokslinis vertingumas** – tai klausimas, kiek teorija skatina tolimesnių tyrimų atlikimą.

3. **Vidinis suderinamumas** – gera teorija negali turėti vidutinių prieštaravimų, turi logiškai paaiškinti nesuderinamus fenomenus.

4. **Ekonomiškumas** – teorijos įvertinimas pagal naudojamą sąvokų kiekį. Paprastai manoma, kad teorija yra tuo geresnė, kuo mažiau ir paprastesnių, tikslesnių sąvokų ji turi vienam fenomenui paaiškinti.

5. **Teorijos apimtis** – kuo teorija yra platesnė, įvairiapusiškesnė, kuo daugiau elgesio ji paaiškina, tuo ji laikoma geresne.

6. **Funkcinis reikšmingumas** – tai teorijos galimybės padėti žmonėms suprasti jų kasdieninį elgesį, spręsti iškylančias jų problemas.

4. „Gatvių“ prostitučių kriminologinė analizė Vilniaus mieste

Kaip jau buvo minėta ankstesnėse darbo dalyse, prostitučių klasifikacija yra labai įvairi, pradedant aukščiausios klasės prostitutėmis su aukštuoju išsilavinimu, mokančiomis užsienio kalbų bei gerai uždirbančiomis, ir baigiant pačios žemiausios klasės prostitutėmis, dirbančiomis gatvėse ir parsidavinėjančiomis už kelias dešimtis litų. Tyrimas buvo atliktas su Vilniaus miesto žemiausios prostitučių kategorijos merginomis bei moterimis. Buvo tiriama jų gyvenimo bei elgesio problematika, t.y. buvo išanalizuotos jų socialinės-demografinės asmenybių charakteristikos, priežastys ir sąlygos, pastūmėjusios į prostitucijos verslą.

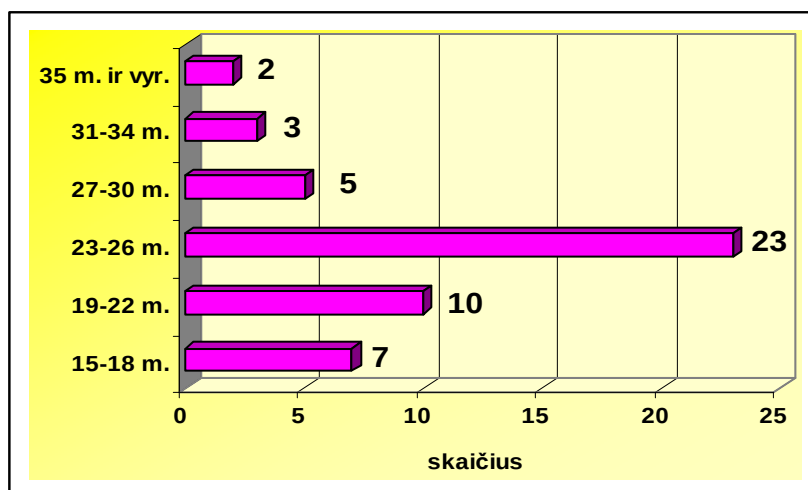
Nuo 2007 m. birželio iki rugpjūčio pradžios buvo apklausta 50 merginų ir moterų, besiverčiančių „gatvių“ prostitucija Vilniaus mieste (Sodų g., Pylimo g., Geležinkelio g.). Joms buvo pateiktos anoniminės anketos su mišriais klausimais, į kuriuos merginos bei moterys atsakinėjo raštu.

Socialinė – demografinė respondenčių charakteristika

1. Apklaustųjų amžius nuo 15 iki 36 m. Pagal amžiaus grupes **respondentės** buvo suskirstytos tokia tvarka:

- 15-18 m. – 7 respondentės;
- 19-22 m. – 10 respondenčių;
- 23-26 m. – 23 respondentės;
- 27-30 m. – 5 respondentės;
- 31-34 m. – 3 respondentės;
- 35 m. ir vyresnės – 2 respondentės.

1 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

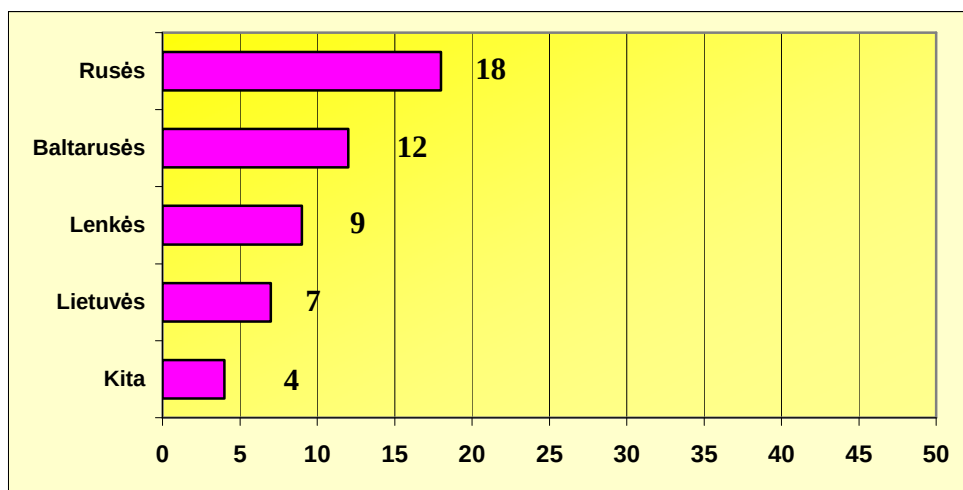

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, prostitucija besiverčiančių merginų bei moterų amžius gana įvairus, pradedant nepilnametėmis nuo 15 m. (spėjama, kad tai ne pačios jaunosios prostitutės) ir baigiant moterimis, vyresnėmis kaip 35 m. Vis dėlto daugiausiai prostitucijos verslu verčiasi jaunesnės moterys. Tai sąlygoja daugelis priežasčių, viena iš svarbesnių yra ta, jog dažna prostitutė vartoja narkotines medžiagas ar alkoholį, kuris turi įtakos jų gyvenimo trukmei. Dažnai prostitutės miršta perdozavusios narkotikų. Taip pat nereikia pamiršti ir klientų bei sutenerių vartojamo smurto, dėl kurio labai nukenčia prostitutės. Dažnai jos suluošinamos, netgi nužudomos. Įtakos turi ir tai, kad tokio amžiaus merginos galbūt yra populiariausios ir daugiausiai apmokamos prostitucijos versle.³⁴ Be to, manytume, kad merginos, sulaukusios 23 – 26 metų amžiaus, pasiekia kritinę ribą, jeigu neįsitvirtina, nesijaučia saugios, t.y. neturi pastovių pajamų, socialinių garantijų, susilaukia vaikų, o neturėdamos pajamų išlaikyti šeimai imasi prostitučių darbo.

2. Respondentes pagal tautybę galima suskirstyti tokia tvarka:

- rusės - 18 respondenčių;
- baltarusės – 12 respondenčių;
- lenkės – 9 respondentės;
- lietuvės – 7 respondentės;
- kitų tautybių (ukrainietės, latvės) – 4 respondentės.

2 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal tautybę

Prostitutės, užsiimančios šiuo verslu, dažnai migruoja iš vienos šalies į kitą, todėl visiškai natūralu, jog daugiausiai respondenčių buvo ne lietuvių, o kitų tautybių, t.y. rusės, baltarusės, lenkės ir t.t. Lietuvės mieliau vyksta dirbti prostitutėmis į Vakarų Europos valstybes, nes ten uždirba daugiau ir nėra tokio pavojaus, kad pažįstami, tėvai ar giminės

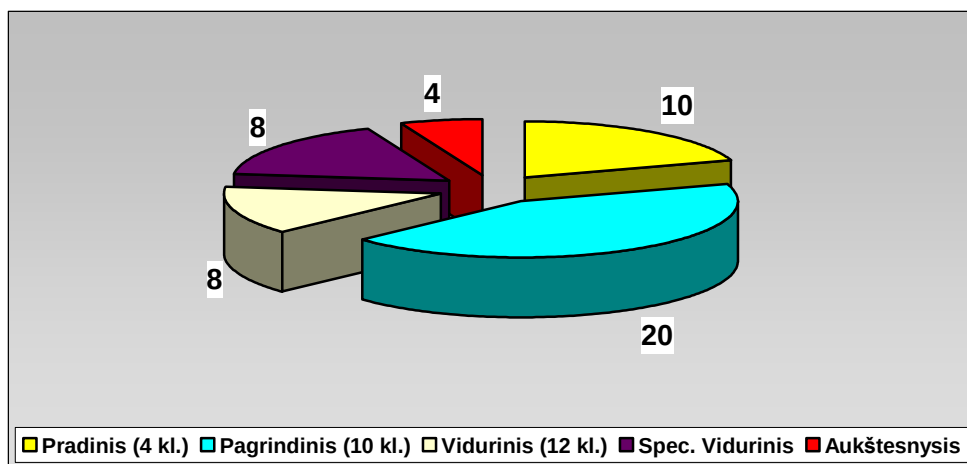
³⁴ Palavinskienė B. „Gatvių“ prostitucijos Vilniaus mieste kriminologinė analizė. // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 61(53), Vilnius, 2004.

sužinos apie jų verslą. Į Lietuvą daugiausiai atvyksta dirbti prostitutėmis merginos iš Rytų Europos, kur pragyvenimo lygis daug žemesnis, o tėvynėje uždirba daug mažiau.

3. Respondenčių išsilavinimas:

- pradinis išsilavinimas (4 kl.) – 10 respondenčių;
- pagrindinis išsilavinimas (10 kl.) – 20 respondenčių;
- vidurinis išsilavinimas (12 kl.) – 8 respondentės;
- spec. vidurinis išsilavinimas – 8 respondentės;
- aukštesnysis išsilavinimas – 4 respondentės.

3 pav. Respondenčių išsilavinimas

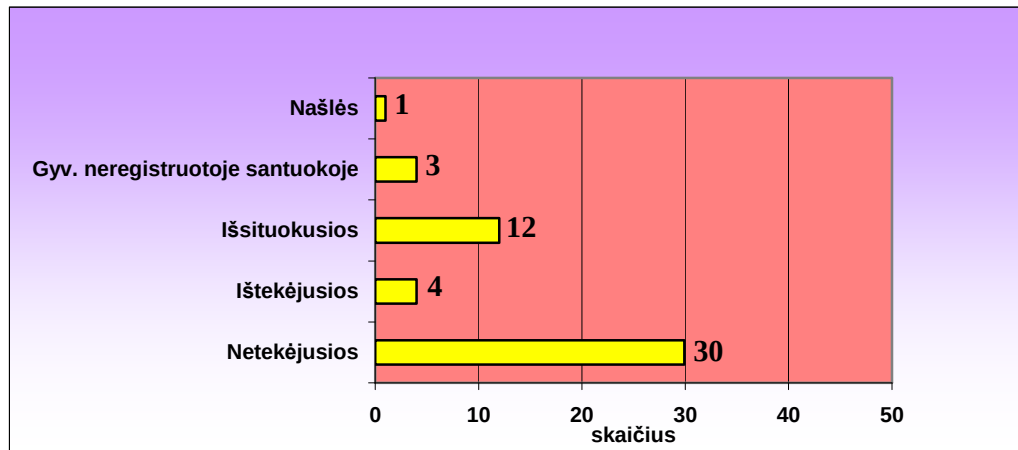
Tyrimo rezultatai tik patvirtino prielaidą, jog prostitutės yra mažai išsilavinusios. Iš pateikto grafiko aiškiai matyti, jog didžioji prostitučių dalis turi pagrindinį išsilavinimą, t.y. 10 klasių. Tai patvirtino anksčiau minėtą vieną iš prostitucijos priežasčių, kad prostitutėmis dažniausiai tampa menkai išsilavinusios merginos. Tokias merginas lengviau įtraukti į prostitucijos verslą. Jei prostitutė vyresnio amžiaus, pasitaiko ir tokių atvejų, kad jos net rašyti nemoka.

Atsižvelgiant į tai, jog prostitucija verčiasi labai įvairaus amžiaus merginos ir moterys, tyrimo metu buvo domėtasi apklaustųjų šeimynine padėtimi. Daugiausiai į prostitucijos verslą patekusiųjų yra netekėjusios merginos. Prostitucija besiverčiančios merginos dažniausiai nesukuria šeimų, nors dauguma jų apie tai svajoja. Anot merginų, jos svajoja tapti geromis motinomis, turėti namus, vyrą, normalią šeimą.

4. Šeiminė respondenčių padėtis:

- netekėjusios – 30 respondenčių;
- išteklėjusios – 4 respondentės;
- išsituokusios – 12 respondenčių;
- gyvenančios neregistruotoje santuokoje – 3 respondentės;
- našlė – 1 respondentė.

4 pav. Šeiminė respondenčių padėtis

Tyrimo metu paklausus merginų apie vaikus, pastarosios labai nenoriai atsakinėjo, nes skaudžiausia tema joms yra vaikai. Tačiau iš to, ką pavyko nustatyti, galima daryti išvadas. Respondenčių buvo klausiama, ar jos turi vaikų.

5. Auginamų vaikų skaičius. 35 respondentės iš 50 apklaustųjų teigė, jog neturi vaikų, o 15 moterų turi ir net po kelis. Auginančios vaikus teisinasi, jog verčiasi tokia veikla, kad galėtų išlaikyti savo vaikus, kurie dažniausiai gyvena su močiutėmis ar globos namuose, internatuose. Pasitaiko atvejų, kad vyresnio amžiaus prostitutės, dirbančios stoties rajone, į šį verslą įtraukia ir savo nepilnametes dukras. Deja, ne visos respondentės nurodė šią priežastį, nes net 5 iš jų prisipažino, jog pinigų reikia ne tik vaikų išlaikymui, bet ir narkotinėms medžiagoms.

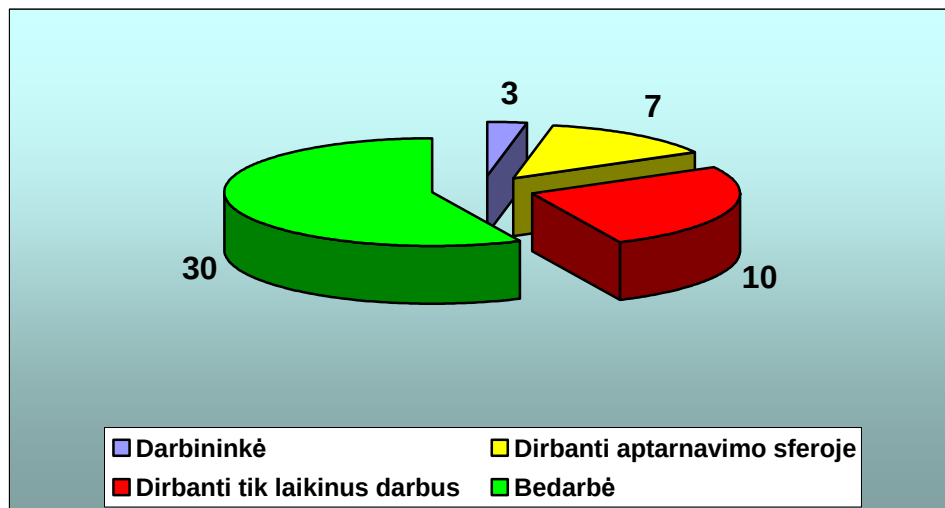
Dauguma asmenų, kovojančių su prostitucija ir ją nagrinėjančių, nurodo, kad labai svarbu, ar merginos turi darbą ir pastovų pragyvenimo šaltinį. Galima būtų teigti, kad su anksčiau pateiktais duomenimis glaudžiai siejasi ir respondenčių užimtumo darbinėje sferoje analizė. Visiškai logiška, jog respondentės, neturinčios reikiamo išsilavinimo, negali konkuruoti darbo rinkoje, joms sunku susirasti darbą, tuo labiau gerai apmokamą, o ir išvaizda to neleidžia, kadangi toks gyvenimo būdas žlugdo žmogų emociškai, jis tampa abejingas aplinkai, aplinkiniams ir, žinoma, sau. Kaip matyti iš gautų tyrimo metu rezultatų, tik 6 respondentės turi pastovų, nors ir menkai apmokamą darbą. 9 respondentės verčiasi laikiniais darbais (pvz., prekiauja turgavietėse ir t.t.). Kaip parodė atliktas tyrimas, didžioji apklaustųjų dalis – 30 respondenčių yra bedarbės.

6. Respondenčių užimtumas:

- Darbininkės – 3 respondentės;
- dirbanti aptarnavimo sferoje – 7 respondentės;
- dirbanti tik laikinus darbus – 10 respondenčių;
- bedarbės – 30 respondenčių.

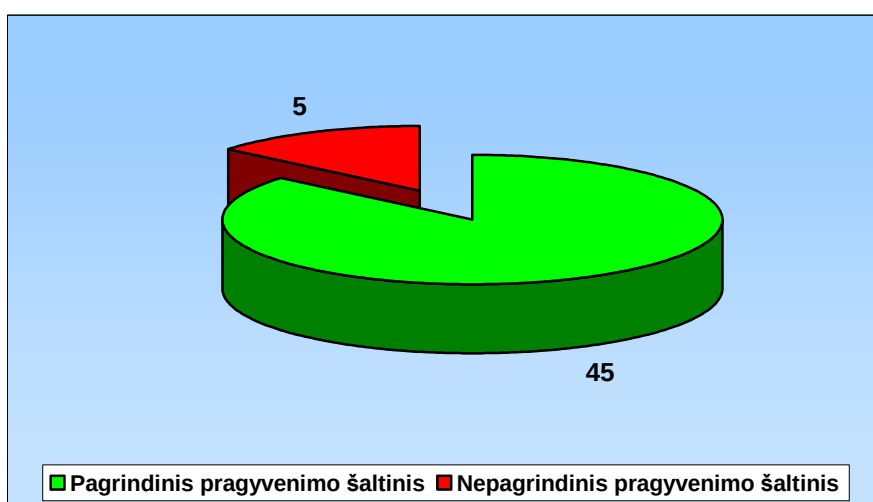
5 pav. Respondenčių užimtumas

Apibendrint paveiksluose pateiktus tyrimus rezultatus, pažymėtina, kad profesionalia prostitute laikoma mergina ar moteris, kurios atlyginimą gauna iš vertimosi prostitucija, ir šios pajamos yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių.

7. Pagal šį praktiškai visuotinai priimtą apibrėžimą galima teigti, jog iš 50 apklaustųjų net 45 moterys yra profesionalios prostitutės, nes pajamos, gaunamos iš šio verslo, yra pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis. O kitos respondentės – 5 – turėdamos kitų pajamų, iš prostitucijos verslo gauna papildomas pajamas. Taigi ir jas galima laikyti profesionaliomis prostitutėmis.

6 pav. Respondenčių pagrindinio pragyvenimo šaltinio ir iš prostitucijos gaunamų pajamų santykis

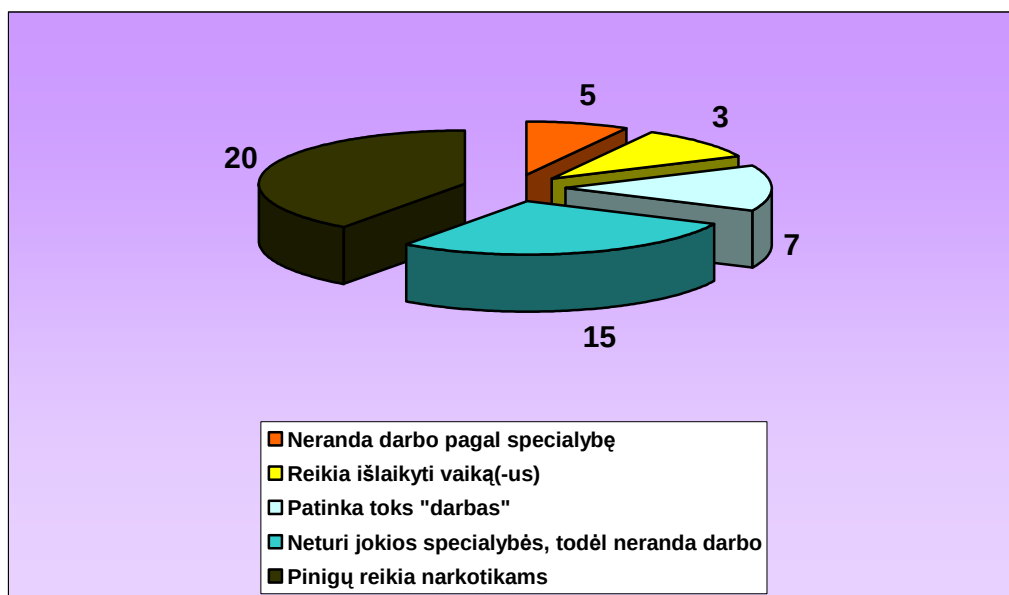
Kaip jau buvo minėta anksčiau, prostitucija užsiimančios moterys ir merginos nepasižymi aukštu išsilavinimo lygiu, todėl visai logiška, kad šiuo metu jos yra nepajėgios

konkuruoti darbo rinkoje ir neretai yra priverstos tenkintis laikiniais darbais. Todėl galima išvardinti priežastis, dėl kurių merginos tapo prostitutėmis.

8. Respondenčių nurodomos priežastys, dėl kurių jos verčiasi prostitucija:

- Neranda darbo pagal specialybę – 5 respondentės;
- Neturi jokios specialybės, todėl neranda darbo – 15 respondenčių;
- Reikia išlaikyti vaiką(-us) – 3 respondentės;
- Reikia pinigų narkotikams – 20 respondenčių;
- Patinka toks „darbas“ – 7 respondentės.

7 pav. Priežastys ir sąlygos, privertusios respondentes, jų nuomone, verstis prostitucija

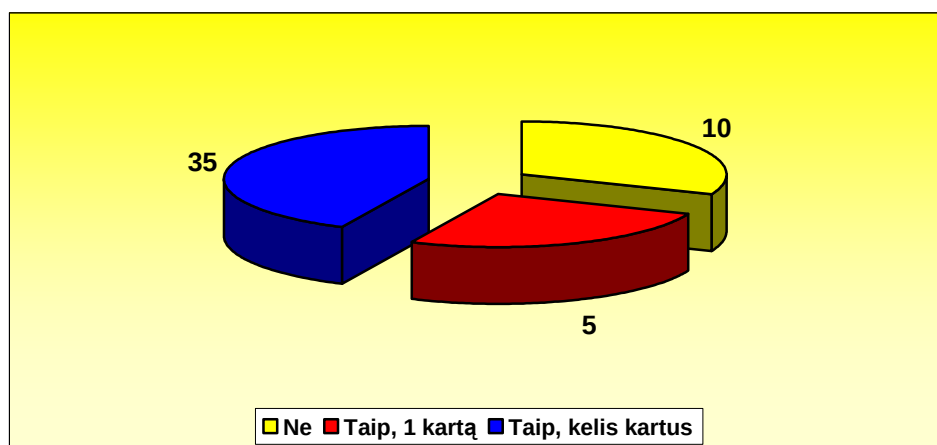

Šis tyrimas įdomus tuo, jog didžioji visuomenės dalis mano, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios moterys imasi prostitucijos, yra sunki materialinė padėtis. Tačiau kaip parodė atliktas tyrimas, net 40 proc. merginų į prostituciją atveda narkotikai. Taigi kovojant su prostitucija reikia kovoti ir su kita didele blogybe – narkomanija. Žinoma, negalima pamiršti, kad buvo tiriamos hierarchiškai žemiausios prostitutės. Tikėtina, kad kitos klasės prostitučių apklausos duotų kitokių rezultatus, nes narkomanės merginos dažniausiai dirba gatvėse. Firmose (butuose ar kitose nuomojamuose patalpose dirbančios) ir aukščiausio lygio (elitinės) prostitutės rečiau vartoja narkotikus ar bent jau nuo jų reabilituojasi. Nemažai merginų teigia, kad joms patinka toks darbas, kuriuo jos savotiškai didžiuojasi ir gina savąją „profesiją“.

Kaip rodo praktika, merginos bei moterys, besiverčiančios „gatvių“ prostitucija, dėl specifinių sąlygų bei priežasčių šia veikla užsiima ribotą laiką. Tai sąlygoja narkotikų bei alkoholio vartojimas, klientų smurtavimas ir t.t.

9. Smurto patyrimas. Tik apie 30 proc. merginų bei moterų, pasak jų, nepatyrė klientų prievartos. Tai yra merginos ir moterys, kurios verčiasi prostitucija palyginti neseniai, pvz., iki 1 metų, todėl galima daryti prielaidą, jog anksčiau ar vėliau klientų smurto pastarosios neišvengs. Apklausą parodė, kad net 43 proc. apklaustųjų patyrė smurtą net keletą kartų.

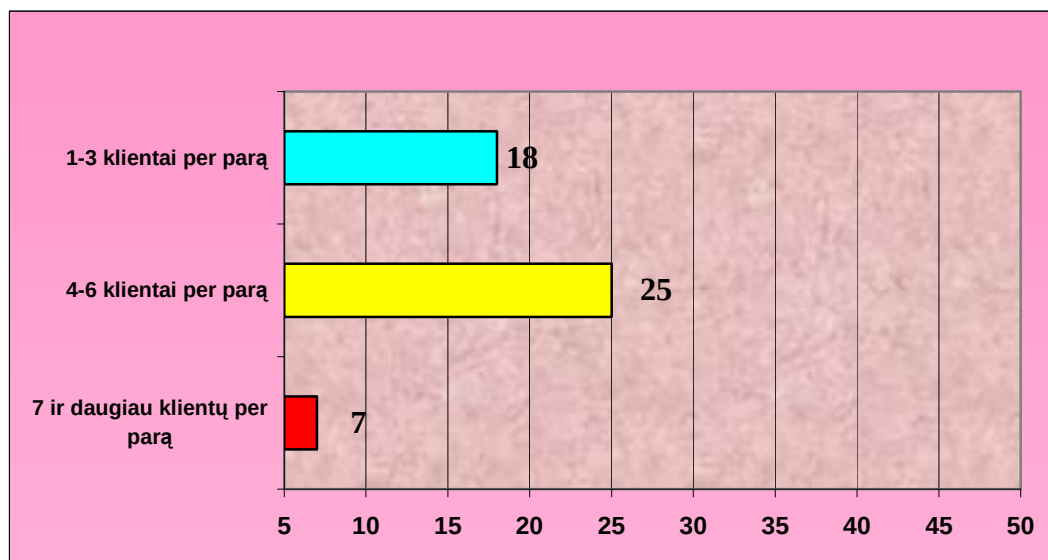
8 pav. Smurto atvejai prieš respondentes

10. Klientai. Prostitucija merginos užsiima beveik kasdien, vieną dieną sekasi geriau, kalbant apie klientų smurtą ir atlygį, kitą dieną, pasak jų, prasčiau, todėl pasidomėjus, kiek tenka „aptarnauti“ klientų per parą, dirbant stoties prieigose, rezultatai pasiskirstė taip: 25 merginos teigė, kad klientų būna apie 5 per parą, 18 merginų teigė, kad tik nuo 1-3 per parą, nes daug kas priklauso ir nuo oro sąlygų (lietingas oras, šalčiai atbaido klientus), nors 7 respondentės atsakė, kad pasitaiko ir daugiau klientų, pvz., apie 7 ir daugiau.

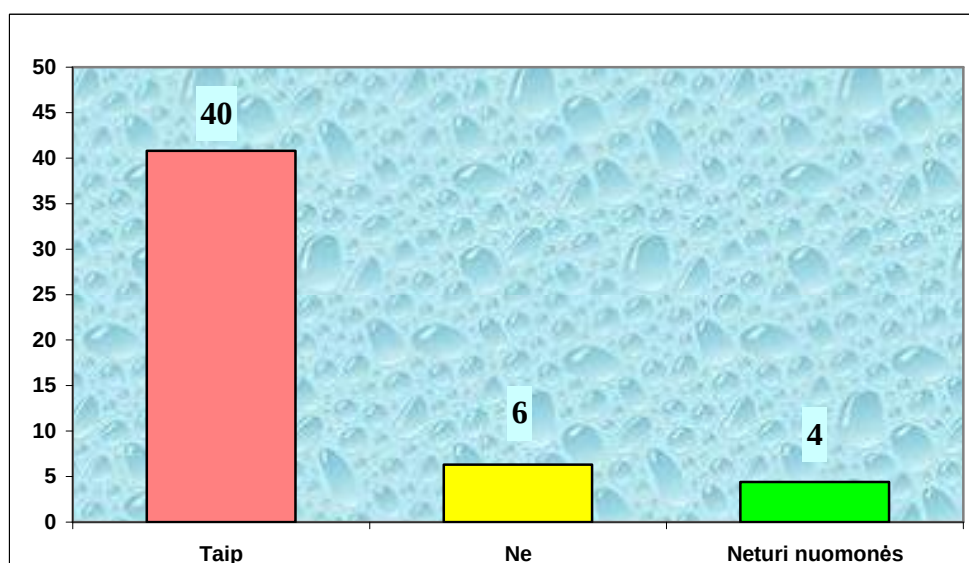
Noriai merginos pasakoja apie gerus, dosnius klientus, kurie rūpinasi, guodžia, užjaučia jas, lyg būtų tikri psichologai už tam tikrą atlygį, nors, kita vertus, juk mes nežinome, kokie to „kliento“ ketinimai. Tačiau akivaizdu, kad daugumai merginų toks darbas nemielas, bet, anot jų, pasirinkimo kito nėra, kai tenka vartoti narkotines medžiagas.

9 pav. Respondenčių ir klientų santykis per parą

11. Pastaruoju metu tiek žiniasklaidoje, tiek plačiojoje visuomenėje diskutuojama prostitucijos legalizavimo Lietuvoje klausimais, svarstomi legalizavimo privalumai ir trūkumai. Įdomus buvo pačių prostitučių požiūris. Todėl tyrimo metu buvo domėtasi ir merginų bei moterų, besiverčiančių šiuo verslu, nuomone dėl jo legalizavimo. Net 40 prostitučių pasisakė už prostitucijos legalizavimą. Kodėl toks jų pasirinkimas? Anot jų, joms nusibodo nuolat surašomi administracinės teisės pažeidimų protokolai, jos net negalėtų įvardinti įsiskolinimo dėl surašytų jų atžvilgiu baudų. „Kiek kartų buvome baustos administracinėmis baudomis už vertimąsi prostitucija, tačiau baudų nemokame“– sakė kalbintos merginos.

10 pav. Respondenčių nuomonė dėl prostitucijos legalizavimo

Taigi tiksliai nėra aišku, kiek sekso darbuotojų dirba Lietuvoje. Manoma, kad Vilniuje galėtų būti apie 300 – 500 ar daugiau šio verslo atstovių. Šiuo metu Vilniuje veikia apie 6 sekso paslaugas teikiančių firmų, į kurias įeina taip vadinamos „masažisčių“ firmos (jos skiriasi tuo, kad pirmųjų firmų darbuotojos važiuoja pas klientus, o į „masažo“ salonus klientai atvyksta patys). Šis sekso paslaugas teikiančių firmų skaičius palyginus su ankstesniais metais ženkliai sumažėjo Lietuvai tapus visateise ES nare bei įgyvendinus asmenų judėjimo laisvę. Stotyse, viešbučiuose, restoranuose dirba kitas prostitučių kontingentas, jų gali būti beveik tiek pat, kiek ir firmų darbuotojų.

Kaip jau buvo minėta, prostitucija ne vien Lietuvos problema. Esant Lietuvai Tarybų Sąjungos sudėtyje, kuomet sienos buvo daug uždaresnės, prostitučių, kaip ir visų asmenų, judėjimą buvo lengviau kontroliuoti. Atkūrus nepriklausomybę vis sunkiau kontroliuoti žmonių judėjimą per atviresnes sienas. Prostitutės nėra vien tik aukos, nes dažnai jos įvykdo nemažai nusikaltimų. „Grakščios“ gražuolės padaro nemažai nusikaltimų, dažniausiai apvagia klientus, apsvaiginusios juos klofelinu.

Lietuvoje kovojama su prostitutėmis, o ne su prostitucija, kaip socialiniu reiškiniu, kurio paplitimą galima būtų apriboti įveikiant priežastis, o ne pasekmes. Dabartiniu metu šiai socialinei problemai dar neskiriama pakankamai dėmesio, ji sprendžiama epizodiškai, bet ne iš esmės. Prostitucija turi labai galias šaknis, kurios vien policinėmis priemonėmis nepašalinamos. Tačiau šioje kovoje matomi ir teigiami poslinkiai.

Atliktas tyrimas taip pat parodė, jog moterys, užsiimančios prostitucija, yra nuolat baudžiamos administracine tvarka, kai kurios net po 10 kartų, tačiau pasiteiravus apie tolimesnę jų ateitį, respondentės teigė, kad ir toliau žada plėtoti šį verslą, vadinasi, nuobaudos joms nėra svarbios. Daugelis moterų neturi nei gyvenamosios vietos, nei jokio nuosavo turto, bet ramindamos save ir toliau teikia paslaugas, tikėdamos, kad kažkada ateityje pradės mokėti susikaupusias skolas. Asmeniškai vykdant policinę priemonę su tikslu išsiaiškinti ar asmenis besiverčiančius prostitucija teko įsitikinti, kad merginos užsiimančios tokiu amatu net neketina mesti jo, anot jų, tai vienintelis būdas užsidirbti pinigų dienai, kad galėtų pasijusti pilnavertės, ir galėtų įsigyti sau kažką ypatingo bei prabangaus.

5. Kovos su prostitucija Lietuvoje perspektyvos, prevencinės programos ir jų įgyvendinimas

5.1. Kovos su prostitucija perspektyvos Lietuvoje

Prostitucija turi labai gilią šaknį, kurios vien policinėmis priemonėmis nepašalinamos. Kad būtų matomi kovos su prostitucija rezultatai, reikia organizuoto strateginio modelio, pasireiškiančio įvairiose mūsų visuomenės srityse. Lietuvos Respublikos Vyriausybė numatė tokį strateginį programos planą, padėsiantį efektyviau kovoti su prostitucija. Jame nurodoma, kad:

1. Strateginis prevencijos tikslas – kompleksškai šalinti prekybos žmonėmis ir prostitucijos priežastis ir sąlygas, sukurti prevencijos priemonių sistemą, užkertančią kelią prekybai žmonėmis ir prostitucijai;

2. Strateginis kontrolės tikslas – griauti nusikalstamų grupuočių, susivienijimų, kurie verčiasi prostitucijos ir prekybos žmonėmis organizavimu, tinklus.³⁵

Įgyvendinant šią programą numatyta:

- Efektyviau kovoti su specializuotomis nusikalstamomis grupuotėmis;
- Sukurti socialinės pagalbos sistemą, ribojančią naujų asmenų įtraukimą į prostituciją;
- Sukurti socialinės, psichologinės ir teisinės paramos prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms sąlygas;
- Suteikti paramą nevyriausybiniams organizacijoms;
- Įgyvendinti prevencinio švietimo mokyklose programą;
- Patobulinti asmenų, dingusių be žinios, paiešką;
- Sukurti prekybos žmonėmis prevencijos, tyrimo ir atskleidimo informacinio aprūpinimo sistemą;
- Išplėsti tarptautinį bendradarbiavimą;
- Įgyvendinti tarptautinių teisės aktų ir tarptautinių organizacijų teikiamas rekomendacijas prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės srityje.

Įgyvendinus šią programą, numatyta sukurti kompiuterizuotą asmenų, sulaikytų su suklustotais dokumentais, įtariamų sąvadais, dingusių be žinios, deportuotų iš užsienio

---

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 62 // Dėl prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos programos. Valstybės žinios. 2002. Nr. 6. Nr. 231.

valstybių, taip pat iš Lietuvos Respublikos, duomenų bazę Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Vidaus reikalų ministerijos.

Lietuvoje prostitucijos programas vykdo ir tarptautinės organizacijos. Per Lietuvos televizijas buvo rodomos reklamos, miestuose pasirodė marionetę vaizduojantys plakatai, išpėjantys akiai nepasitikėti lengvą uždarbį užsienyje žadančiais pasiūlymais. Šiose reklamose nurodomi telefonai, kuriais galima kreiptis informacijos bei pagalbos dėl prostitucijos ar prekybos žmonėmis. Tai dalis informacinės kampanijos, skirtos kovai su prekyba moterimis Baltijos šalyse. Šią programą vykdo Tarptautinė migracijos organizacija.

Vien tik policijos pastangų kovoje su prostitucija neužtenka. Prostitutėmis rūpinasi ir sveikatos apsaugos specialistai, kadangi prostitucijos problema siejama su venerinėmis ligomis, narkomanija, AIDS. Pavyzdžiui, už vertimąsi prostitucija 2005 m. buvo nubausta 258 prostitutės, 2006 metais - 160 prostitučių, 2007m. per 9 mėn. - 102. Nors skaičiai ir ženkliai kintantys, tačiau šis verslas sėkmingai klesti ir toliau, nes per paskutinius 3 metus už atlygintinų paslaugų naudojimąsi yra iškeltos administracinės bylos tik dešimčiai klientų.

Besiverčiančios prostitucija merginos kelia grėsmę visai visuomenei, platina venerines ligas. Todėl dedamos pastangos kontroliuoti prostitucija užsiimančias moteris. Nemažai šioje srityje nuveikė AIDS centras, kuris kartu su Vilniaus m. savivaldybe 1998 m. įsteigė socialinių ligų konsultavimo kabinetą „Demetra“. Šiame kabinete kiekvieną savaitę suteikiama medicininė pagalba, dalinami prezervatyvai, konsultuojama, kaip elgtis patekus pas agresyvų klientą, kaip išvengti konfliktinių situacijų, kaip apsisaugoti.

Į kovą su prostitucija įsitraukė ir nevyriausybinių organizacijų, teikiančios socialinę, psichologinę pagalbą prostitutėms, rengiančios seminarus, diskusijas, kuriose nagrinėjamos prostitucijai opios problemos, rengiamos antiprostitucinės reklamos ir t.t.

Kovos su prostitucija prevencinės programos

Lietuvos Respublikoje yra priimti teisiniai kovos su prostitucija pagrindai: įstatymai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už susijusius su prostitucija nusikaltimus, numatyta administracinė atsakomybė už vertimąsi prostitucija, Vidaus reikalų ministerijos teisės aktai, numatantys kovos su prostitucija organizavimą. Be to, 1994 m. Lietuva prisijungė prie JT konvencijos „Dėl moterų visų diskriminacijos formų panaikinimo“. Prie šios Konvencijos prisijungusios valstybės imasi visų reikiamų priemonių, taip pat ir teisinių, kad būtų nutraukta visų rūšių prekyba moterimis ir moterų prostitucija.

Prostitucija yra socialinis reiškiny, todėl būtina organizuoti jo kontrolės ir prevencijos sistemą, apimančią kompleksą švietimo, socialinio – ekonominio, medicininio,

nacionalinio ir tarptautinio lygmens teisinių, mokslinių, organizacinių, taktinių, informacinių, analitinių, finansinių ir kitokių priemonių. Administracinių teisės pažeidimų ir iškeltų baudžiamųjų bylų statistika rodo, kad teisėsaugos institucijų pareigūnai intensyviai kovoja su prostitucijos problemomis. Teisėsaugos institucijos, kovodamos su prostitucija, rengia įvairias programas, kompleksines priemones, operacijas. Galima paminėti kompleksinę priemonę „Plaštakė“, kuri vykdoma kasmet. Norint sėkmingai kovoti su prostitucija būtina panaikinti ekonomines – socialines prielaidas, sąlygojančias prostituciją: spręsti ekonomines problemas, ypač nedarbo, kurti naujas darbo vietas, didinti socialines garantijas, jaunoms šeimoms iš savivaldybės skirti nenaudojamas patalpas pagal panaudos sutartį. Kaip rodo daugybė tyrimų, nusikalstamumą ir kitokį asocialių elgesį, taip pat ir prostituciją, daugeliu atvejų lemia sunki materialinė padėtis, nedarbas. Kovoje su prostitucija šie faktoriai labai svarbūs, nes kaip pagrindinę įsitraukimo į prostituciją priežastį moterys nurodo poreikį pragyventi, išlaikyti šeimą. Tačiau labai sunku šiuo metu Lietuvoje užtikrinti šiuos poreikius. Reikėtų siekti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos, rengti Europos Sąjungos remiamus projektus, teikti socialinę, ekonominę pagalbą moterims, vienoms auginančioms vaikus ar nedirbančioms, bei mažas pajamas gaunančioms šeimoms, rengti kvalifikacijos kėlimo kursus žemą išsilavinimą turintiems žmonėms.

Būtina švietimo priemonėmis kovoti prieš nelegalią prostituciją, įgyvendinti prostitucijos prevencinio švietimo mokyklose programas. Reikia aiškinti jaunimui ankstyvų lytinių santykių ir prostitucijos žalą sveikatai, diegti intymaus gyvenimo kultūrą, teikti lytiniu keliu plintančių ligų profilaktikos žinias, rengti jaunimą šeimai. Riboti sekso ir smurto propagavimą spaudoje, televizijoje bent iki 23 val. vakaro. Teikti moksleiviams kuo išsamesnę informaciją apie prostituciją, jos žalą, demonstruoti vaizdo medžiagą apie prostitučių gyvenimą siekiant paneigti filmuose pateikiamus prostitučių lengvo gyvenimo mitus. Skelbti ir aiškinti jaunimui apie pavojus, slėpinčius gundančiuose pasiūlymuose greitai ir lengvai praturtėti Vakarų šalyse ir kelti visuomenės dorovę.³⁶

Auginti naująją kartą dorovingą, vertinančią žmogiškąsias vertybes, šeimą, nusiteikusią priešišškai prieš prostituciją. Ugdyti jaunas mergaites dorovės klausimais. Griežtinti auklėjimą, vesti auklėjamąjį darbą šeimose, mokyklose. Organizuoti jaunimo užimtumą.

Tačiau būtina nepamiršti ir apie visos visuomenės švietimą šioje srityje. Nuolat organizuoti ir vykdyti informacines kampanijas prieš prostituciją ir prekybą žmonėmis, kad visuomenė būtų informuota apie prostitucijos ir prekybos žmonėmis pavojus, prostitučių ir

---

³⁶ Purvaneckienė G. Prievara ir moterų teisės // Kriminalinė Justicija. Mokslo darbai. Vilnius, 1996. T.V. P. 52.

prekybos žmonėmis aukų teises (išaiškinti jų teisę kreiptis į teisėsaugos institucijas bei suteikti teises, socialines, medicininės bei saugumo garantijas). Vykstantiems į užsienį galima būtų parengti atmintines apie prostitucijos pavojus, institucijas, nevyriausybines organizacijas, teikiančias pagalbą prostitutėms, paaiškinti, kaip elgtis, kad nepakliūtum į prostitucijos verslą, ir kaip elgtis susidūrus su šia problema. Šios atmintinės galėtų būti dalinamos ir pasienyje. Žadinti nepakantumą sąvadautojams ir seksualiniams smurtautojams, organizuotoms nusikalstamoms grupuotėms, kurios kėsina į moters lytinę laisvę, kelti visuomenės dorovę. Prostitucijos prevencijai panaudoti visas informacijos priemonės. Moterų nevyriausybinių organizacijoms daugiau aiškinti prostitucijos ir prekybos moterimis neigiamus aspektus visose informacinėse priemonėse. Siekti, kad žiniasklaida objektyviai aprašytų prostituciją.

Užtikrinti teises priemonės prostitucijos prevencijai ir sustabdymui. Įgyvendinti radikalias nusikalstamumo (ypač tarptautinio organizuoto) prevencijos bei kontrolės priemonės: kompleksiškai šalinti šių reiškinių priežastis, modernizuoti ir stiprinti teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų sistemą, ardyti nusikalstamų struktūrų, kurios verčiasi prekyba žmonėmis ir prostitucijos organizavimu, tinklus. Sukurti Lietuvoje veiksmingą ankstyvosios prevencijos sistemą. Būtina išspręsti kompleksinės pagalbos buitinio ir seksualinio smurto aukoms, moterims ir mergaitėms, teikimo klausimą šalies mastu. Tobulinti teisinę bazę – sudaryti teises, organizacines sąlygas apsaugoti moteris, vaikus nuo seksualinės prievartos ir komercinio seksualinio išnaudojimo.

Lietuvoje moteris už vertimąsi prostitucija gali būti patraukta administracinėn atsakomybėn, jos suteneris - baudžiamojon atsakomybėn, tačiau klientas lieka nebaudžiamas. Reikia įstatymiškai numatyti ir vyrų, perkančių prostitutes, atsakomybę – visiškas prostitucijos kriminalizavimas turi apimti visus tris: prostitutę, sutenerį ir klientą. Visų pirma, tai leistų labai aiškiai apibrėžti, kad visi be išimties dalyvaujantys šiame versle – ir perkantys, ir parduodantys – yra nusikaltėliai ir bus patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Šiuo atveju išnyktų komfortabili kliento laikysena, sumažėtų šį verslą pradedančių moterų bei jų paslaugomis besinaudojančių klientų.

Kovoje su prostitucija galbūt reikėtų pasinaudoti Japonijos patirtimi. Japonijoje moteris, besiverčianti prostitucija, pagal 1956 m. įstatymą „Dėl prostitucijos prevencijos“ gali būti siunčiama į reabilitacijos centrą 6 mėnesiams.³⁷

Būtina skatinti veiksmingesnį teisėsaugos institucijų darbą. Keisti pačių teisėsaugos darbuotojų požiūrį į prostitutes, kad į jas būtų žiūrima kaip į nukentėjusiasias, o ne paniekos

---

³⁷ Schonke - Schroder. Strafrechtbuch. Kommentar. Munchen. 1980. P. 205

objektus. Policijos pareigūnai turėtų būti jautresni aukoms. Deja, dažnai tenka išgirsti, priešingai. Dažnai aukos susilaukia pareigūnų patyčių, pamokymų, kad jos pačios kaltos ir pan. Tai – viena iš priežasčių, dėl kurių prostitucijos aukos nenori kreiptis į policiją ar kitas valstybines institucijas. Todėl į kovos su prostitucija programas turi būti įtrauktas ir specialus teisėsaugininkų rengimas.

Būtina sugriežtinti bausmes besiverčiantiesiems prostitucijos organizavimu ir prekyba moterimis. Siekti, kad vyrai, organizuojantys prostituciją, būtų atitinkamai baudžiami. Rodyti sąvadautojų teismus per televiziją. Nevilkinti bylų. Skirti realias bausmes suteneriams, prekybos žmonėmis organizatoriams, suteikti apsaugą bei pagalbą nukentėjusioms ir liudytojams prostitucijos organizatorių bei prekeivių žmonėmis bylose, tuomet nukentėjusiosios nebijos kreiptis pagalbos į teisėsaugos institucijas ir liudyti.

Valstybiniu mastu keistis informacija apie tarptautinę prekybą moterimis. Skatinti Lietuvos ir kitų valstybių institucijų bendradarbiavimą kovojant su prostitucija ir prekyba žmonėmis. Griežtai uždrausti akivaizdžią prostitucijos reklamą spaudoje. Sukurti mechanizmą, kuris suteiktų realią pagalbą moterims ir merginoms, siekiančioms išsivaduoti iš prostitucijos (socialinė pagalba, kvalifikacijos kėlimo kursai, įsidarbinimo galimybė, medicininė, psichologinė pagalba, merginų apsauga). Ginti merginų teises ir teisėtus interesus teisminio bylos nagrinėjimo metu, užtikrinti liudytojų apsaugą neatskleidžiant jų asmenybės ikiteisminio tyrimo metu. Aktyvinti, tobulinti bei skatinti bendradarbiavimą tarptautiniame lygmenyje dingusių be žinios asmenų srityje.

Skatinti valstybinių, teisėsaugos institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą kovoje su prostitucija. Būtina, kad aktyviau veiktų nevyriausybinių organizacijų, kurios turėtų padėti moterims, atsidūrusioms prostitucijos gniaužtuose ne moralizuojant, o teikiant joms psichologinę pagalbą, ypač jaunoms, ką tik pradėjusioms dirbti šį darbą merginoms. Kurti reabilitacijos, krizių centrus moterims, kuriuose būtų teikiama anoniminė pagalba ir konsultavimas. Įtraukti savanorius psichologinei pagalbai teikti. Skatinti užimtumo ir darbo mokymo centrus teikti pagalbą nukentėjusioms moterims. Skirti lėšų konsultantų apmokymui dirbti su prekybos žmonėmis aukomis. Moterų parlamentinei grupei bendradarbiaujant su nevyriausybėmis organizacijomis parengti prostitucijos ir prekybos moterimis aukų reintegracijos programą.

Šiandien galima sakyti, kad pagrindinė informacinė kampanija prieš prostituciją ir prekybą žmonėmis vykdoma Vilniuje ir kituose didžiuosiuose miestuose. Todėl būtina vykdyti informacinę kampaniją ir rajonuose, nes ten kaip tik blogiausia moterų materialinė padėtis, žemiausias išsilavinimas. Kaip jau buvo minėta, daug merginų vyksta į didžiuosius miestus dirbti prostitutėmis.

Sukurti nemokamų pagalbos telefonų linijų, kurios teiktų konsultacijas, pagalbą susidūrusiems su tokio pobūdžio problemomis moterims. Reikėtų išreklamuoti šiuos telefonus, kad juos žinotų visi. Šiandien panašią informaciją moterys gali gauti:

- ū Anoniminiame AIDS centre.
- ū Vilniaus narkologiniame centre.
- ū Vilniaus jaunimo linijoje.
- ū Vilniaus psichologų konsultacijų telefono linijoje.
- ū Kauno psichologinėje pagalboje.
- ū Klaipėdos pagalbos telefonu.

Išvados

Atlikus tyrimą, kuriame buvo apklausta 50 respondenčių darytina išvada, kad šiuo metu kovodami su nelegalia prostitucija savo šalyje neleidžiame plėstis šiam reiškiniui.

1. Pažymėtina tai, kad pagrindinės prostituciją sąlygojančios priežastys yra ekonominės – socialinės, kultūrinės – vertybinės, švietimo, komercinės bei teisinės.
2. Tyrimo metu paaiškėjo, kad prostitucija besiverčiančių merginų bei moterų amžius gana įvairus, pradedant nepilnametėmis nuo 15 m. (spėjama, kad tai ne pačios jauniausios prostitutės) ir baigiant moterimis, vyresnėmis kaip 35 m. (Vyriausia amžiumi moteris, šiuo metu Vilniaus m. teikianti seksualines paslaugas – 67 m.).
3. Tyrimo rezultatai tik patvirtino prielaidą, jog prostitutės yra mažai išsilavinusios. Iš tyrimo rezultatų darytina išvada, jog didžioji prostitučių, dirbančių Vilniaus m. gatvėse, dalis turi pagrindinį išsilavinimą, t.y. 10 klasių. Pasitaiko atvejų jog merginos nors ir turi pradinį išsilavinimą, tačiau yra neraštingos.
4. Iš dirbančiųjų Vilniaus m. gatvėse, didžiąją į prostitucijos verslą patekusių merginų ir moterų dalį sudaro netekėjusios merginos. Prostitucija besiverčiančios merginos dažniausiai nesukuria šeimų, nors dauguma jų apie tai svajoja. Pažymėtina, kad 35 respondentės iš 50 apklaustųjų teigė, jog neturi vaikų, o 15 moterų turi ir net po kelis. Auginančios vaikus teisinosi, jog verčiasi tokia veikla, kad galėtų išlaikyti savo vaikus, kurie dažniausiai gyvena su močiutėmis ar globos namuose, internatuose. Pasitaiko atvejų, kad vyresnio amžiaus prostitutės, dirbančios stoties rajone, į šį verslą įtraukia ir savo nepilnametes dukras. Deja, ne visos respondentės nurodė šią priežastį, nes net 5 iš jų prisipažino, jog pinigų reikia ne tik vaikų išlaikymui, bet ir narkotinėms medžiagoms.
5. Atliktas tyrimas parodė, kad beveik pusė apklaustų merginų į vertimąsi prostitucija pastūmėja narkotikai. Taigi, kovojant su prostitucija, reikia kovoti ir su kita didele blogybe – narkomanija. Žinoma, negalima pamiršti, kad buvo

tiriamos hierarchiškai žemiausios prostitutės. Tikėtina, kad kitos klasės prostitučių apklausos duotų kitokius rezultatus, nes narkomanės merginos dažniausiai dirba gatvėse, kur didesnė tikimybė susidurti su narkotikais.

6. Lietuvoje kovojama su prostitutėmis, o ne su prostitucija, kaip socialiniu reiškiniu, kurio paplitimą galima būtų apriboti įveikiant priežastis, o ne pasekmes. Atliktas tyrimas taip pat parodė, jog moterys, užsiimančios prostitucija, yra nuolat baudžiamos administracine tvarka, kai kurios net po 10 kartų, tačiau pasiteiravus apie tolimesnę jų ateitį, respondentės teigė, kad ir toliau žada plėtoti šį verslą. Darytina išvada, kad teisėsaugos pareigūnų darbas tampa neefektyvus, jis tik numalšina šį reiškinį, bet išgyvendinti jo nepavyksta.
7. Apibendrint tyrimus rezultatus, pažymėtina, kad profesionalia prostitute laikoma mergina ar moteris, kurios atlyginimą gauna iš vertimosi prostitucija, ir šios pajamos yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių.
8. Remiantis tyrimu galima teigti, jog iš 50 apklaustųjų net 45 moterys yra profesionalios prostitutės, nes pajamos, gaunamos iš šio verslo, yra pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis. O kitos respondentės – 5 – turėdamos kitų pajamų, iš prostitucijos verslo gauna papildomas pajamas.
9. Vilniaus m. VPK VP VTT ETPPS duomenimis, Vilniuje m. seksualines paslaugas teikia apie 300 – 500 ar daugiau prostitučių.

Siūlymai ir rekomendacijos

Apibendrinus darbe pateiktą medžiagą ir gautus tyrimo rezultatus, teiktini tokie siūlymai efektyvesnės kovos su prostitucijos plitimu užtikrinimui:

ü Būtina organizuoti prostitucijos kontrolės ir prevencijos sistemą, apimančią kompleksą švietimo, socialinio – ekonominio, medicininio, nacionalinio ir tarptautinio lygmens teisinių, mokslinių, organizacinių, taktinių, informacinių, analitinių, finansinių ir kitokių priemonių.

ü Skatinti veiksmingesnį teisėsaugos institucijų darbą ir keisti pačių teisėsaugos darbuotojų požiūrį į prostitutes, kad į jas būtų žiūrima kaip į nukentėjusias, o ne kaip į paniekos objektus.

ü Plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su prostitucija.

ü Skatinti aktyvesnę nevyriausybinių organizacijų veiklą bei jų bendradarbiavimą su valstybinėmis institucijomis.

ü Griežtai uždrausti „paslėptą“ prostitucijos reklamą spaudoje.

ü Sukurti mechanizmą, suteikiantį realią pagalbą moterims ir merginoms, siekiančioms išsivaduoti iš prostitucijos (socialinė pagalba, kvalifikacijos kėlimo kursai, įsidarbinimo galimybė, medicininė, psichologinė pagalba, merginų apsauga).

Literatūros sąrašas ir naudoti informacijos šaltiniai

Norminė literatūra:

1. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas, 1934.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950m.) // Valstybės žinios. 1997, Nr.29-680.
3. Laikinosios Vyriausybės žinios. 1919-03-13, Nr. 13.
4. LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vilnius, 1984.
5. LR Baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 1964.
6. LR Baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 2003.
7. LR Konstitucija. Vilnius, 1992.
8. LR vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.33-807.
9. LR Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr.62 „Dėl prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002-2004 metų programos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr.6-231.
10. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 112-310.
11. Niujorko konvencija dėl kovos su žmonių prekyba ir trečiųjų asmenų prostitucijos išnaudojimu.JTO.1950.
12. Reklamos įstatymas // Valstybės žinios. 2000 Nr. VIII- 1871.
13. Tarptautinė konvencija prekybai baltosiomis vergėmis užkirsti // Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus.2004.
14. Tarptautinė konvencija prekybai moterimis ir vaikais panaikinti, priimta 1922-09-30 Ženevoje.

Specialioji literatūra:

1. Allport G. Asmenybės psichologija. Psychological Interpretation – New York: Henry Holt Company, 1937.
2. Beleckas J.K. Nuodėmių gatvė. Vilnius, 1990. P.23

3. Čergelienė R. Prostitučių voratinklyje – policininkai // Lietuvos rytas. 2000, Nr. 284.
4. Guilfrord. „Asmenybė yra unikali asmens bruožų struktūra.“ 1959.
5. James J. ex and the Rights of the Person. A Moral Argument for the Decriminalization of Prostitution”. 1997.
6. James J., Davis N. O., Vitaliano P. //Anesthesia Principles of Organ Transplantation.1982.
7. Leliūgienė L. Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas, 1997.
8. LTSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius, 1989.
9. Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centro konferencijos „Žmogaus saugumo garantijos Lietuvoje“ rezoliucija. 1997-10-28.
10. Katilienė I. Prekyba moterimis Lietuvoje ir prostitucija. Pranešimas skaitytas tarptautinėje konferencijoje „Prekyba žmonėmis – tarptautinė problema“. 1998-03-25.
11. Konferencijos „Mokytojai prieš prekybą žmonėmis: informuok ir apsaugok vaikus medžiaga, tarptautinė migracijos organizacija 2005-02-11.
12. Konferencijos „Prekyba žmonėmis – tarptautinė problema“ rezoliucija. 1998-03-25.
13. Kulšis S., Palavinskienė.B., Dapkevičienė J. Prostitucija Lietuvoje. Kompleksinis tyrimas. Metodinės praktinės rekomendacijos, 2006.
14. Marcinkevičienė D., Praspaliauskienė R. Prekyba moterimis šiandieninėje Lietuvoje. Vilnius, 1999.
15. Minkevičius P. Metodai ir priemonės kovai su prostitucija. Kaunas, 1938.
16. Mischel W. Asmenybė yra elgesio struktūros (taip pat minčių ir emocijų), kurios apibūdina kiekvieno individo prisitaikymą prie jo gyvenimo situacijų. 1976.
17. Palavinskienė B. „Gatvių“ prostitucijos Vilniaus mieste kriminologinė analizė. // Jurisprudencija. Mokslo darbai. Nr. 61(53), Vilnius, 2004.
18. Pasaulio sekso rinka // Veidas. 1995, Nr. 6.
19. Peliuchovskis E. Temidė ir prostitucija // Vakarinės naujienos.1993, Nr. 154.
20. Petrauskienė V., Stundžienė R. Prostitučių ir policijos draugystė – amžina // Lietuvos rytas. 2000, Nr. 295.

21. Pozicija. Leidinys skirtas prostitucijai. 1997, Nr. 3.
22. Prekyba žmonėmis pavojai ir prevencinė veikla mokykloje. TMO, 2005. P. 28-29
23. Prostitucija Sovietų Sąjungoje // Lietuvos aidas. 1990-09-28, Nr. 91.
24. Purvaneckienė G. Prievara ir moterų teisės. // Kriminalinė justicija. Mokslo darbai. T. 5. Vilnius, 1996.
25. Ruškus J., Mažeikienė N., Blinstrubas A., Balčiūnas S. Prekyba moterimis ir prostitucijos aukų rehabilitacija ir reintegracija. Šiauliai, 2005.
26. Schonke - Schroder. Strafgesetzbuch. Kommentar. Munchen, 1980.
27. Sherman & Sherman. Asmenybė yra charakteringas individui elgesys. 1928.
28. Sirutavičius V. Nusikaltimai ir visuomenė XIX amžiaus Lietuvoje. Vilnius, 1995.
29. Skapcevičius V., Maksimaitis V. Prostitucijos socialiniai, teisiniai ir istoriniai aspektai // Teisės apžvalga. Vilnius, 1990, Nr.3.
30. Socialinio darbo enciklopedija. II tomas.
31. Tarptautinių žodžių žodynas/ Valerija Vaitkevičiūtė. Vilnius: Žodynas, 2002.
32. Teisės bruožai Lietuvoje XV – XIX a. Vilnius, 1974.
33. The business of organized crime. Los Angels, 1992.
34. Trafficking in women and prostitutions in the baltic States: social and legal aspects. Helsinki, 2001.
35. Valickas S. Moksleivių ir studentų požiūris į prostituciją // Teisės apžvalga. Vilnius, 1993, Nr. 3.
36. Vanagas J. Prostitučių daugėja, o jų paslaugos pinga // Lietuvos žinios. 2003-03-22, Nr. 67.
37. Vansevičius S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai: pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos statutus. Vilnius, 1981.
38. Vitkus R. Klaipėdietė du mėnesius buvo ir perkama, ir parduodama // Lietuvos rytas. 1998, Nr. 42.
39. Watson. Asmenybė yra mūsų įpročių sistemos galutinis produktas. 1924.
40. Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys. Vilnius, 1991.
41. Блох И. Исто рия преступности. Москва, 1994.
42. Дьяченко А.П. Интердевочки в зеркале прессы. Москва. 1998.
43. Коментары к уголовному кодексу Российской Федерации. Москва, 1996.

44. Лебеденко В. Проституция: понятия, характеристика и правови засади профилактики. Киев, 1994.
45. Максимовски Е. Проститутки Москвы. Москва, 1996.
46. Шмаров И. В. и др. Проституция и преступность. Москва, 1991.

Internetiniai šaltiniai:

1. www.sociumas.lt/it/nr15/prostitucija.asp2007-08-08
2. <http://kalzem.tinklapis.lt/7955/795503.htm>2003-07-18
3. http://moterukoalicija.webinfo.lt/dg_isvados.htm#42003-07-18
4. <http://www.aids.lt/download/plPAIDS.doc>2003-08-08
<http://online.5ci.lt/Article.asp?Lang=L&ArticleID=1001>2003-07-18
5. <http://www.lcn.lt/bzinios/bz9815/815bl8.html>2007-07-30
6. <http://viesoji.policija.lt/show.php?html=plastak>2003-07-30
7. http://www.moterys.lt/index.php?show_content_id=4262007-09-04
8. [http://www.skelbiu.lt/skelbimai/pramogos/pazintys=prisijungimo laikas skirtingas](http://www.skelbiu.lt/skelbimai/pramogos/pazintys=prisijungimo+laikas+skirtingas)
9. http://www.nedelsk.lt/index.php?show_content_id=1603.2007-07-30

Santrauka

„GATVIŲ“ PROSTITUČIŲ ASMENYBĖS KRIMINOLOGINĖ CHARAKTERISTIKA

Pagrindinės sąvokos: *prostitucija, prostitutė, profesionali prostitutė, neprofesionali prostitutė.*

Prostitucija – tai reiškinys, veikiantis kaip tam tikrų visuomenės problemų indikacija, atskleidžianti socialines, ekonomines, švietimo bei lyčių lygybės problemas ir parodanti, jog tam tikri veiksniai visuomenėje yra kritinės būklės. Vertinant prostituciją iš kriminologinės pusės pažymėtina, jog tai neigiamas visuomenės reiškinys, sąlygojantis didėjančią nusikalstamumą.

Kadangi prostitucijos problema yra labai plati, apimanti ne tik moterų, bet ir vyrų bei vaikų prostituciją ir kitus su prostitucija susijusius reiškinius, todėl šiuo tyrimu siekiama iškelti naujų klausimų diskusijoms, aptarti, kokį problematikos spektrą apima pati prostitucija ir kuo svarbi gatvės prostitučių asmenybių charakteristika.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti prostitucijos sampratą ir charakteristiką.
2. Apžvelgti prostitucijos ištakas ir istorinę raidą Lietuvoje.
3. Išsiaiškinti prostitucijos, kaip socialinio reiškinio, problematiką.
4. Atlikti tyrimą apie Vilniaus gatvių prostitutes ir aptarti jų kriminologinę charakteristiką.

Teisinėje literatūroje ir kituose informacijos šaltiniuose egzistuoja nemažai prostitucijos sąvokų, tačiau tiksliai apibrėžtos ir įteisintos tam tikruose normatyviniuose aktuose nėra, todėl darbe buvo remtasi įvairių autorių ir šaltinių *prostitucijos* termino apibrėžtimis. Dažniausiai prostitucija įvardijama, kaip sistemingi lytiniai santykiai su įvairiais partneriais už materialinį atlyginimą, kuris yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių, taip pat naudojimas sąvadautojų arba asmenų,

suteikiančių patalpas prostitucinei veiklai, paslaugomis, mokesčių už vertimąsi prostitucija mokėjimas nusikaltėlių struktūromis.

Pagrindinės prostituciją sąlygojančios priežastys yra ekonominės – socialinės, kultūrinės – vertybinės, švietimo, komercinės bei teisinės.

Manoma, kad Vilniuje galėtų būti apie 300 – 500 ar daugiau prostitučių. Spėjama, kad sostinėje veikia apie 6 sekso paslaugas teikiančių firmų, tiek pat yra ir „masažisčių“ (jos skiriasi tuo, kad pirmųjų firmų darbuotojos važiuoja pas klientus, o į „masažo“ salonus klientai atvyksta patys). Stotyse, viešbučiuose, restoranuose dirba kitas prostitučių kontingentas, jų gali būti beveik tiek pat, kiek ir firmų darbuotojų.

Summary

Prostitutes personality criminological characteristic in the streets

Definition about prostitution: prostitution, prostitutes, profesional prostitutes, not profesional prostitutes.

Prostitution is a phenomenon which acts as an indication of certain problems faced by the society, reveals social, economic, educational and gender equality issues and proves that particular factors in the society are in a critical status. From criminological point of view, the prostitution is considered a negative social phenomenon which further stipulates criminal rate.

The issue of the prostitution is broad as it covers the prostitution of women, men and children as well as other prostitution related issues, therefore this research is aimed at raising new issues for discussion, presenting the scope of issues relating to the prostitution and the importance of personal characteristics of street prostitutes.

The main tasks of the thesis:

1. present the concept and characteristics of prostitution;
2. review the origin of prostitution and its historical development in Lithuania;
3. examine the issues underlying the prostitution as a social phenomenon;
4. carry out a research on the street prostitutes in Vilnius and discuss their criminological characteristics.

There is a number of definitions of prostitution presented in legal literature and other sources, however, no legal acts contain a thoroughly defined concept of prostitution. For this reason definitions of the term *prostitution* introduced by different authors and from different sources were used in this thesis. In most cases the prostitution is defined as systematic sexual intercourse with different partners in exchange for money which is the

only or one of the main sources of subsistence, as well as the use of services of procurers or persons who provide accommodation for prostitution related activities and the payment of fees for engagement in prostitution to criminal bodies.

The major reasons for getting engaged in prostitution might be economic-social, cultural-moral as well as educational, commercial or legal factors.

It is supposed that the number of prostitutes in Vilnius might stand at around 300 – 500. There are also approximately 6 companies that offer sexual services in the capital city of Lithuania. The number of the so called masseuses (the clients themselves come to massage salons, while the women working in sex service companies go to the clients' place) is also similar. Prostitutes working in central station of the city, also in hotels and restaurants belong to a different class. Their number might be similar to the number of company prostitutes.